

Danijel Defo

ROBINZON KRUSO

Prevela Vojislava Blagojević

BJEKSTVO OD KUĆE

Zovu me obično Robinzon Kruso i vjeruju da je to moje ime i prezime. Ali nije tako. Robinzon je porodično ime moje majke, a Kruso moga oca. Ali tako su me prozvali po običaju u našoj porodici, i pod tim ću imenom, nema sumnje, ostati poznat svima ne samo do kraja svoga života nego i docnije, u uspomeni onih koji budu čitali ovaj opis mojih neobičnih pustolovina.

Rođen sam godine 1632. Moja dva starija brata umrla su rano. Jedan je bio vojnik i poginuo je u ratu, a drugi, mornar, otplovio je jednoga dana i više se nije vratio.

Pošto sam ostao jedino dijete, roditelji su me mnogo voljeli i htjeli da budem dobar i valjan čovjek.

Otac me poslao u školu, ali ja sam uvijek govorio:

– Hoću da budem mornar.

Ljutio se moj otac zbog toga i brinuo mnogo. Nadao se, samo, da će njegov sin izgubiti volju za moreplovstvom kada poraste i kada se opameti.

Ali ja sam već imao četrnaest godina, a još sam lutao po pristaništu i uživao gledajući kako brodovi dolaze i odlaze, kako se roba tovari i da slušam kako mornari pričaju o dalekim zemljama gdje žive neobične životinje i divlji ljudi.

Vidio je to dobro moj otac, ali je šutio i čekao. Tako je prolazila godina za godinom. Ništa nisam učio, nego sanjao samo o opasnim putevima preko debeloga mora.

Kada sam napunio šesnaest godina, pozvao me je otac k sebi i rekao:

– Šutio sam tri godine i gledao te šta radiš. Danas te pitam šta misliš da će s tobom biti. Ništa ne učiš, nego samo pričaš o tuđim zemljama i o lađama? Zašto hoćeš da ideš od kuće? Zar ti nije dobro kraj nas? Ne moraš da budeš doktor ako ti se ne dopada. Ako hoćeš možeš da budeš trgovac, kao što sam ja. Nemam ništa protiv toga. Ali nešto moraš biti! Ne možeš valjda cijeloga života da ćaskaš sa mornarima o divljim zvjerima i otrovnim zmijama. Ostavi školu kada ti se ne uči, pa dođi da radiš u mojoj radnji. Budeš li vrijedan, produžićeš jednom moj posao. Hoćeš li?

Dirnule su me očeve riječi. Obećao sam da ću početi drugi život i da ću vrijedno raditi u očevoj trgovini.

I doista. Već sutradan sjedio sam za piscim stolom i uvodio u debelu knjigu robu koja je stigla. Ali moje misli nisu bile na tome poslu. Više sam mislio o zemljama iz kojih je ova roba došla i o putu koji je dovdje prevalila. Kad je trebalo da zabilježim tovar bibera, odlijetale bi moje misli do istočne Indije i ja sam vidio u duhu kako se divljaci igraju staklenim đinđuvama, vidio sam majmune i tigrove i razne druge zvjeri kako se provlače kroz prašumu. Posao je slabo napredovao, i mastilo bi se osušilo na peru prije nego što bih napisao sljedeću riječ. Katkad bih krišom napuštao radnju i opet lutao po pristaništu.

Pozvao me je onda otac drugi put, pa kazao ozbiljno:

– Obećao si mi da ćeš raditi u trgovini vrijedno i pažljivo. Ali tebi posao ne ide od ruke. Sanjariš mjesto da radiš. Znam i to da za vrijeme rada odlaziš na pristanište. Pitam te sada posljednji put: šta hoćeš da budeš? Šta te najviše zanima?

Ja sam iskreno odgovorio:

– Htio bih da na lađi putujem u dalek svijet.

– Pa ti ništa nisi učio. Na lađu te neće primiti. A ni u dalekim zemljama ne može čovjek živjeti ako ne radi. Bez rada nema ni sreće ni blagoslova na zemlji. Pomisli onda i na opasnosti koje vrebaju na pučini morskoj. Brod može da potone, mogu i gusari da ga zarobe. Sjeti se sudbine svoga brata! Zar hoćeš da mi istu bol naneseš? Ja te ne tjeram da budeš trgovac ako nemaš za to volje, ali nešto moraš biti.

Uvidio sam da otac ima pravo, pa sam mu obećao i drugi put da ću vrijedno raditi u radnji.

Ali već poslije nekoliko nedjelja zaboravio sam svoje obećanje. Opet sam sjedio u pristaništu i gledao kako se roba tovari na lađe i istovaruje. Jednog dana sreo sam se tu s jednim bivšim školskim drugom, sinom jednog kapetana, koji je polazio svome ocu u London. On mi je rekao:

– Pođi sa mnom. Vidjećeš tako i prijestonicu Engleske.

Htio sam da putujem, razumije se, ali nisam imao novaca.

– Ne mari to ništa – kazao je moj školski drug. – Ako putuješ sa mnom, neće te stajati ni pare.

Nisam mogao duže da odolim iskušenju. Bez razmišljanja rekao sam:

– Pristajem: putovaću s tobom!

Ne govoreći roditeljima ni riječi, ukrcao sam se na brod.

Još istog dana digoše mornari kotvu, i brod se otisnu na široko more. Poslije nekoliko časova krovovi i tornjevi mog rodnog grada nestadoše u daljini, i ja sam vidio samo nebo i vodu.

Sutradan nastade bura i lađa se poče ljuljati. Uhvati me nesvjestica, pa sam se povodio kao pijan po palubi i pao najzad koliko sam dug. Nisam mogao više da ustanem. Takva mi je muka bila da sam mislio – umrijeću. Imao sam morskú bolest. Plakao sam i jadikovao, ali niko se na mene ni obazirao nije. Već tada se pokajah što nisam ostao kod kuće. Tu mi je

majka kuhala čaj kad sam bolestan i brinula se o meni.

Bura je bjesnjela sve jače. Mornari trčali po palubi i skidali jedra. Jedan me udari nogom i viknu:

– Diži se, balavče, nije ovo kolijevka. Ako more ne podnosiš, što nisi ostao kod kuće!
Digao sam se tada na jedvite jade i odvukao u svoju kabinu.

Brod se toliko ljuljao da sam iz jednog ugla letio u drugi. Sav izubijan i izlomljen, zavjetovah se da ću se vratiti roditeljima samo ako spašena goli život.

Predveče se nebo razvedri, a more umiri. Spavao sam cijele noći i ujutru se osjećao zdrav zdravcit.

Kad sam izišao na palubu, našao sam tamo svog školskog druga. On se smijao pitajući me:

– A, Robinzone, juče ti se vožnja nije svidjela. Ljuljuškali smo se malo. Duvao je povjetarac.

– Zar ti ono nazivaš povjetarcem? – uzviknuo sam iznenađeno. – Ta malo je trebalo pa da bura prevali brod.

– Bura? Vidi se da ti još nijednu buru nisi doživio. Čekaj samo, biće i toga.

Postidio sam se, pa kazao onda da odista i nije bilo tako strašno.

Četvrtog dana puta diže se tako jaka bura da se čak i mornari poplašiše. Ja se odmah sakrih u svoju kabinu. Čuo sam odandje kapetanov glas, koji je urlao. Razumio sam samo jednu riječ, ali i to je bilo isuviše.

– Izgubljeni! – rekao je kapetan.

Dršćući od straha, popeo sam se na palubu. Ovdje je izgledalo strašno. Valjali su se talasi veliki kao kuće i svakog časa brod je bio u opasnosti da će ga sahraniti vodeni brijeg. Mornari su sjekirama obarali jarbole i bacali ih u more da bi spasli natovareni brod.

Onda je viknuo jedan mornar iz utrobe broda:

– Lađa je probušena! Drugi je javljao vapijući:

– Voda je visoka čitav jard. Pao sam tada od straha. Jedan me mornar podigao i po vikao vičući:

– Naprijed na pumpe!

Digao sam se s mukom, pa sam pumpao iz sve snage, zajedno s mornarima. Uzalud smo se trudili da izbacimo vodu iz utrobe broda.

Kapetan izdade tada naredbu da se, kao znak da dozivamo u pomoć, opali iz topa. Kada puče, pomislih da se to lomi naš brod, pa se opet sruših bez svijesti. Kada sam se malo povratio, vidio sam da su me mornari odbacili od pumpe, pa sami pumpaju.

Bilo je nemoguće da se brod spase. Voda je sve više prodirala. Naš pucanj kao da niko nije čuo, jer se ni sa koje strane nije pojavljivala pomoć. Posada je, očajna, trčala po brodu gore–dolje, putnici su plakali i vikali, neki su psovali, a neki se molili.

Najzad se pojavi jedan brod i spusti čamac za spašavanje. Ogromni talasi sprečavali su spasioce da priđu našem brodu. Tek poslije mnogo muke veslači su uspjeli da našim mornarima dobace konopac. Mornari su tako privukli čamac do broda. Spustili su dotle i

svoje čamce u more. Svi poskakasmo sa lađe da okušamo sreću i da se čamcima dočepamo spasilačkog broda.

Nismo odmakli daleko od svoje lađe, a vidjesmo kako ona tone i kako se talasi zaklapaju nad njom zanavijek.

Srećno stigoše čamci do onog velikog broda, koji nas prijateljski primi. Već sutradan smo bili usidreni pred engleskom obalom.

U Londonu sam zaboravio sve užase svoje prve plovidbe, zaboravio na šta sam se zavjetovao dok je bjesnjela bura. Bilo me je sramota da se sada vraćam roditeljima. Htio sam da stignem kući kao junak a ne kao kukavica. Bojao sam se i toga da će mi se podsmijevati školski drugovi i da će govoriti:

– Gledaj našeg moreplovca! Uplašio se mora! Više voli da sjedi u zapečku.

Brinulo me je samo jedno: nisam imao novaca. A bez novca nije se moglo na put.

"Ali", mislio sam ja, "bez novaca ne mogu ni kući da se vratim. Moram zato da ostanem u Londonu dok mi neko ne pomogne. Još ću imati za nekoliko dana".

Izvadio sam iz džepa novac koji mi je na rastanku dao kapetanov sin, pa prebrojao.

"Za dva dana", rekao sam u sebi.

A onda bezbrižno krenuo u pristanište.

U GUSARSKOM ROPSTVU

Jedan veliki trgovački brod baš se spremao za polazak. Kapetan je stajao na zapovjedničkom mostu i gledao me kako se šetam tamo-amo.

– Hej, mladiću, – viknuo je najzad – imate li volje da putujete do Gvineje?

– Volje imam, ali nemam para – odgovorio sam ja.

– Glavno je da je volja tu, a za ostalo ćemo lahko! Jeste li već bili kadgod na moru?

Ispričah kapetanu o svojoj prvoj plovidbi, ali prećutah stvari koje su, po mome mišljenju, mogle da me prikažu u hrđavoj svjetlosti. Nisam pomenuo ni to da sam otputovao od kuće bez znanja svojih roditelja.

Izgleda da sam se svidio kapetanu, jer mi reče:

– Kad nemate para, treba da zaradite. Krenite mojim brodom, pomagaćete mornarima i stići ćete tako besplatno do Gvineje, te žarke zemlje na zapadnoj obali Afrike. Trampite se tamo sa Crncima. Evo vam u zajam dvadeset funti. Kupite za to stvari koje divljaci vole, na primjer: staklene đinđuve, šarene trake, makaze, noževe, čiode i tome slično. Za te sitnice daju Crnci zlato, slonovu kost i druge skupocjene stvari. Kada to budete prodali, zaradićete dobro.

Neobično mi se svidjela ova ponuda. Nisam dotle čuo da se može bez rada novac

zaraditi. Prihvatio sam pruženu kapetanovu ruku i kazao:

– Pristajem!

Dva dana docnije otisnuo se brod na more. Plovili smo Kanalom.

– Samo da ne bude magle u Kanalu – kazao je jedan mornar pokazujući ka francuskoj obali.

Zaista, uskoro se spusti gusta magla. Na deset koraka nije se ništa vidjelo. Postojala je velika opasnost da se sudarimo s nekom drugom lađom. Da bi to spriječili, mornari su se skupili oko kljuna pa pravili buku: jedan je duvao u rog, drugi zvonio.

Sutra izjutra nestalo je magle. Brod je brzo isplovio iz Kanala i petoga dana bio u Atlantskom okeanu.

Blistala je bistra voda, a ja gledao u njoj razne čudne životinje: morske zvijezde, puževe i ribe čudnih oblika i lijepih boja.

– Voda je tako čista kao naša voda za piće – rekao sam.

– Ima i ukus takav! – kazao je jedan mornar, pa mi dodao čašu punu morske vode.

Uzeo sam da pijem, ali već poslije prvog gutljaja viknuo sam:

– Uh, ala je ovo i gorko i slano!

Smijali su se slatko mornari što su uspjeli da me prevare i govorili:

– Ovaj moreplovac ne zna da je more slano.

Pošto je vrijeme i dalje bilo lijepo, plovili smo mirno pored portugalske obale i srećno prošli pored Madere. Kapetan se nadao da će za nekoliko dana stići do Gvineje.

Jednog jutra, u četiri časa, probudiše me iznenada. Istrčao sam na palubu i vidio kako kapetan i mornari pažljivo gledaju pučinu. Nigdje nije bilo ni oblačka koji bi mogao predskazivati nevrijeme.

Kapetan naredi da se plovi što je moguće brže. Tek tada opazih u daljini brod koji se brzo primicao.

– Zašto putujemo tako brzo? – upitao sam iznenađen.

Jedan mornar mi odgovori kratko:

– Gusari.

Preblijedio sam. Sjetio sam se riječi svoga oca.

Na palubi su dotle punili dva topa, a mornari uzimali puške. Dadoše i meni jednu pušku, pa se svi spremismo za borbu.

– Pali! – komandova kapetan.

Opališe dva topa i dvadeset pušaka.

Gusari odmah odgovoriše, i to mnogo većom vatrom. Šest topova i gotovog sto pušaka bilo je na njihovom brodu.

Pod stalnom vatrom prilazio je gusarski brod, a najzad poletje na našu lađu jedna dugačka kuka.

Već poslije minut-dva stajala su dva broda jedan uz drugi, a odmah zatim uskoči na našu lađu nekih šezdeset gusara. Počela je strašna bitka. Gusari su bili nadmoćniji, pa neke od naših poubijaše, neke vezaše. Kapetan pogibe boreći se hrabro. Nekoliko mornara i ja

dopadosmo ropstva. Gusari, Mavri po narodnosti povezoše nas u Maroko.

Kada smo stigli u Afriku, gusarski kapetan zadržava mene da ga služim kod kuće. Morao sam da radim od jutra do mraka bez predaha, jer kad bih umoran zastao, dolazio je nadzornik robova s bičem i tjerao me dalje.

Jedanput me gospodar poveo u pustinju. Morao sam da skupljam nojeva jaja. Išao sam pješice, noseći korpu s jelom, šatorska krila i konopce. Moj gospodar jahao je na konju.

Išli smo tako četiri sata. Tada kapetan primijeti u pijesku nojev trag, a u istom času vidjesmo kako bježi ova velika ptica. Trčala je tako daje živ čovjek ne bi mogao stići. Nađosmo brzo njeno gnijezdo. Bilo je to udubljenje u pijesku, ograđeno malim zidom od zemlje. U tom udubljenju nađosmo oko trideset velikih lijepih jaja, svako teško pola oke. Neka od ovih jaja ležala su razbijena. Njihova ljuska bila je tako tvrda da su se jedva mogla razbiti.

Kapetan naredi da se od dva jaja napravi kajgana. Ispade toliko kajgane da se i on i desetorica ljudi iz njegove pratnje dobro najedoše.

Kad sam ovu kajganu okusio, rekoh da nojeva jaja nisu tako ukusna kao kokošija. Ali niko nije na mene obraćao pažnju.

Drugi put dobio sam dužnost da pratim svoga gospodara kada je krenuo u ribolov. Spremljen je veliki čamac i natovaren svom ribarskom opremom. Ali u posljednjem času poruči kapetan da on ne može na more postoje dobio neku posjetu, nego da sami robovi pođu u ribolov kad je već sve spremljeno.

Pade mi tada na pamet smjela ali spasonosna misao: ovim čamcem se možda može pobjeći. Natovareno je životnih namirnica za više dana i četiri čupa izvorske vode. Ipak, ja nisam sam pošao na more, nego dadoše još jednog roba, jednog petnaestogodišnjeg Crnca.

Lovili smo ribu neko vrijeme, ali malo uhvatili. Rekao sam onda:

– Ovdje nema mnogo posla za nas. Nećemo gospodaru ništa donijeti. Moramo se izvesti dalje na more.

Kad smo se odmakli od obale, povedoh razgovor s mladim robom i saznadoh daje i on nedavno uhvaćen i da čezne za svojim zavičajem. Nije bilo teško da ga pridobijem za bjekstvo.

Dograbismo obojica vesla, pa zaveslasmo iz sve snage. Plovili smo cijeloga dana i cijele noći. Sutradan, oko podne, viknuo je iznenada mladi Crnac, koji je imao bolje oči nego ja:

– Gospodaru, lađa! Lađa sa jedrima!

Rob se bojao da nije naš gospodar krenuo u potjeru za nama. I ja sam se pribojao toga, ali kad se brod malo približi, poznadoh po zastavi da nije gusarska nego portugalska trgovačka lađa. Vozila je u drugome pravcu i mogla je da nas mimoide. Dohvatih zato pušku koju smo imali u čamcu i opalih. Portugalska lađa promijeni odmah pravac, priđe nam i gostoljubivi mornari uzeše nas k sebi.

Bio sam presrećan što sam se spasao gusarskog ropstva.

JEDAN SREĆAN PUT I JEDAN BRODOLOM

Brod na koji sam se ukrcao zajedno sa crnini dječakom putovao je s robom u Braziliju, u Južnu Ameriku. Kapetan otkupi od mene čamac, ribarski alat i oružje, pa reče:

– Ovim novcem možete kupiti u Braziliji čitavu plantažu šećerne trske i ako se date vrijedno na posao, postaćete bogat čovjek.

Maloga Crnca uze kapetan u službu na brodu.

Put je mirno tekao. Strahovao sam opet od bure i gusara, ali dani su tekli jedan kao drugi. Bilo mi je već dosadno. Ležao sam satima na palubi i gledao u nebo. Sanjao sam o dalekoj zemlji u koju idem. I najzad, poslije vrlo mirne plovidbe, ugledah na vidiku kopno.

Kada smo se iskricali, postupio sam po kapetanovom savjetu. Kupio sam zemlju, naučio od susjeda kako se gaji šećerna trska, a kako duhan, pa se dao na posao. Tri godine radio sam tako i od rada mogao da živim. Na žalost, istrajnost nije bila moja vrlina. Da sam produžio da njegujem šećernu trsku i da sadim duhan, kao što sam počeo, vratio bih se kući s lijepom ušteđevinom. Alija sam sam sebi radio o glavi.

Jednog dana nekoliko mojih susjeda, koji su obrađivali plantaže šećerne trske i duhana kao i ja, dođoše k meni i predložiše da novac koji smo uštedjeli uložimo u kupovinu jednog oružanog broda, pa da ga pošaljemo na obalu Afrike da tu potraži i zarobi Crnce, koji će nam poslije, kao roblje, raditi na imanju. Dodadoše da nema sposobnijeg čovjeka od mene za taj put, jer sam dosta plovio, a umijem i da se sporazumijevam sa Crncima, jer sam živio u Africi. Zamoliše me zato da se primim da budem vođa ovog pohoda na Crnce.

Radosno sam primio tu dužnost. Davala mi se opet prilika da se vratim snovima svoje mladosti, duboko usađenim u mene, da opet plovim po moru, da se opet upuštam u pustolovine.

Pomišljao sam daje mogućan brodolom i nesrećan ishod puta. Napravio sam zato testament i zavještao svojoj porodici imanje u Braziliji. Moji susjedi se obavezaše ugovorom da će se, dok ja budem putovao, brinuti o mome domu kao da je njihov. Mogao sam da budem miran što se tiče moje plantaže. Da sam za svoj sopstveni život pokazao samo polovinu tolike mudrosti i obazrivosti, izvjesno ne bih tako lahko napuštao svoje cvjetno imanje. AH ja sam slijepo slušao svoju lahkomislenost.

Ukrcah se zato 1. maja 1656. godine. Na našem brodu bila je posada od petnaest ljudi, podrazumijevajući tu i kapetana i kuhara na brodu. Sve su to bili hrabri ljudi, koje smo

pažljivo izabrali.

Nosili smo dosta, i to dobrog oružja. Izgledalo je da ćemo imati divno vrijeme i povoljan vjetar. Nijedan moj put dosad nije počinjao tako srećno.

Dvije nedjelje divno smo plovili po mirnome moru, koje je blago Ijuljuškalo našu lađu. Moji su drugovi pjevali i svirali uz gitaru. Kao da su se i vjetar i voda složili da nam put učine što ugodnijim.

Ali iznenada sve se promijeni.

Zaurla vjetar takvom snagom kakvu nikada doživio nisam. Otpor se nije mogao pružiti. Pustili smo da nas vjetar i talasi nose kud je njima drago.

Dvanaest dana trajala je ta trka u smrt. Gledali smo kako bez prestanka voda preliva našu palubu. Posada se pokazala dostojna opasnosti u kojoj se našla. Kapetan je bio i hrabar i neumoran. Svi ti jadni ljudi zaslužili su bolju sudbinu nego što je ova bila.

Stalno pod oblacima, nismo vidjeli ni sunce ni zvijezde, te kapetan nije mogao da utvrdi u kojem se dijelu okeana nalazimo.

Jednog dana, u samo jutro, viknuo je jedan od naših ljudi:

– Zemlja!

Nismo znali kakva je to obala prema kojoj nas je more gonilo. Da lije to neko ostrvo, ili kopno, ili samo gomila stijena? Niko nije umio reći. Činilo mi se da nismo daleko od Karipskog ostrva. Ali priznajem, to smo mogli samo pretpostavljati.

Kapetan je naredio da se skinu gotovo sva jedrila kako bi ublažio zamah vjetra i usporio našu plovidbu. Ali tek stoje njegova zapovijest izvršena, a mi popadasmo od udara. Brod se nasukao na pješčani sprud. Nasukani brod bio je sada za more nemila prepreka. Talasi su udarali takvom snagom da je izgledalo da ćemo se svakog časa prevrnuti.

– U čamce! u čamce! – vikala je posada ujedan glas.

Nijemim pogledom pitao sam kapetana za savjet, ali on sleže ramenima kao da mi hoće reći:

– To je jedini način da se spasemo smrti.

Čulo se kako građa našeg broda jezivo škripi. Na naš brod, koji je već predstavljao pravu olupinu, jurišala je bura s takvim bijesom da su čamci zaista bili jedino spasenje.

Ali koliko je opasnosti krila u sebi ta mogućnost spasa! Vidjeli smo da je more isuviše divlje da bi mu naši čamci mogli odoljeti. Gledali smo se neodlučno i očajno.

Najzad zaškripa naš brod više nego dosad i poče da puca. Nama se učini kao da se prepolovio. Nije se moglo više oklijevati. Spustimo oba čamca u more, pa siđosmo i mi. Stadosmo onda da veslamo ka zemlji, mada nije bilo mnogo nade da ćemo živi stići do obale.

I doista, polovinu od nas odmah je ugrabila smrt, čamac u kojem su bili ti nesrećnici nije mogao da se izvuče iz vrtloga koji je stvorilo more oko našeg nasukanog broda. U jednom času podiže ih ogroman talas, prevrnu, i čamca nestade zajedno s njegovim putnicima.

Viknuli smo, užasnuti sudbinom svojih saputnika i prijatelja, ali ni naš položaj nije bio bolji. Slutili smo da ćemo uskoro proći kao oni.

Prilazili smo obali kao ljudi koje vode na gubilište. Sto se zemlja više približavala,

izgledala nam je strasnija čak i od bijesnog mora jer nismo mogli ni slutiti šta se krije iza ovih obala.

Veslali smo jednu milju, a onda nas podiže ogroman talas i prevrnu. Nađosmo se svi u vodi.

Ja sam znao dobro da plivam i kad se povratih od prvog straha, potrudih se da izbijeni na površinu. Čim sam osjetio da sam pod vodom, nagonski sam zadržao disanje, kao što čine gnjurači. Udarivši snažno nogom, izbih opet na vidjelo dana. Učini mi se tada da sam pobijedio smrt.

Ali borba još nije bila završena.

Talasi, koji su se dizali kao brda, nosili su me kao orahovu ljusku. Deset puta su me bacali na obalu i deset puta, prije nego što sam imao vremena da dođem k sebi i da se sklonim od talasa, vraćali me u more.

Najzad veliki talas odbaci me čak do jedne stijene na obali, i ja se očajnički, objema rukama, uhvatih za ovo oštro kamenje. Voda se povuče, a ja iskoristili ono kratko vrijeme do idućeg talasa da brzo odbauljam dalje na obalu. Opružih se onda po zemlji i ostadoh dugo nepomičan, onesviješćen, gotovo mrtav.

NA OSTRVU

Kad sam došao k sebi, vidjeh da ležim na zemlji sam, pa upitah:.

– Gdje sam?

Niko mi nije odgovorio.

Polako mi se vraćalo pamćenje. Sjetio sam se brodoloma, sjetio svoga čudesnog

spasenja. Ustao sam, obazreo se na sve strane, ali nigdje nije bilo živog bića. Na moru talasi više nisu bili onako jaki. Priđoh bliže moru, ali sam uzalud pogledom tražio naš brod, Njega više nije bilo. Vidio sam samo kako morem plovi jedna kapa bez gospodara ijedna cipela. Utopili su se, nema sumnje, svi moji drugovi.

Užasnuo sam se pri pomisli da je i mene mogla stići ista sudbina, a odmah zatim zaplakao od radosti što sam se spasao. Bio sam vrlo uzbuđen, a nisam znao šta da radim. Kao lud trčao sam po obali gore-dolje, vikao po imenu svoje drugove, plakao i smijao se. Srce mi je kucalo da iskoči, a oči gorjele u groznici.

Zastao sam odjednom i oslušnuo. Učinilo mi se kao da me neko zove. Ali to je bio samo fijuk vjetra. Potrčao sam dalje od mora, ka šumi. Srušio sam se tu, mrtav umoran, u travu.

Htio sam da spavam. Nisam se ipak usudio da ležim u travi, jer sam se plašio divljih zvijeri. Primijetio sam tada jedno debelo lisnato drvo sa širokim granama. Brzo sam se popeo i sjeo u jednu račvu tako da nisam mogao pasti. Dobar krevet nisam izabrao, ni mek ni udoban. Svi su me udovi boljeli, a uzalud sam pokušavao da nogu ili ruku opružim i odmorim. Pa ipak, iznuren naporom i strahom poslije brodoloma, zaspao sam i spavao kao zaklan.

Kada sam se probudio, danje svanuo. Bura se umirila a more je izgledalo ravno kao ogledalo.

Od našega broda nije bilo ni traga ni glasa.

Osjećao sam i glad i žeđ.

Zar ovdje nema ničega za jelo?

Krenuo sam u šumu nadajući se da ću naći neku jabuku ili krušku. Ali tražio sam bez uspjeha.

Vidjeh onda neku visoku biljku i na njoj više klipova koji su imali žuta zrna i uzeo ih u usta. Bila su mehka, mogao sam da ih sažvaćem i imao u ustima brašnav ukus. Našao sam tako kukuruz.

Usta su mi bila toliko suha da ovu kašu nisam mogao progutati. Morao sam da nađem vode. Otkinuo sam nekoliko kukuruza, pa krenuo da tražim izvor.

Satima sam lutao po šumi. S desne strane se kroz drveće blistalo more. Tu je, razumije se, bilo dosta vode, ali se ona nije mogla piti. To sam ja kao dječak iskusio.

Najzad, primijetili parče zemlje koja je izgledala vlažna. Kad bolje zagledah, vidjeh da voda, kap po kap, izbija na površinu. Legoh na zemlju, pa stadoh željno sisati tu vodu iz zemlje.

Na žalost, usta mi se napuniše pijeskom. Uzeo sam zato jednu granu, njom izbušio rupu u zemlji i čekao da se rupa napuni vodom, pa onda pio. Jeo sam poslije toga opet malo prijesnog kukuruza i pio još nekoliko puta.

Opet sam se osjetio svjež i zdrav.

Stao sam sada da razmišljam šta da radim.

Ubrzo sam donio odluku: sići su na obalu, pa vidjeti da li tamo žive ljudi. Zamoliću ih onda da me prime i zadrže u svome domu dok ne naiđe neki brod koji će me vratiti, bilo na

moje imanje u Južnoj Americi, bilo u moju otadžbinu. Brodovi nisu tako rijetki, mislio sam ja, neće to trajati duže od nedjelje dana.

Izašao sam iz šume i primijetio u blizini brežuljak, odakle je morao biti lijep pogled na okolinu.

Popeh se, ali kada stigoh do vrha, razočarah se i ožalostih. Dokle je oko dopiralo, nigdje se nijedna koliba nije mogla vidjeti. Svud samo drveće, stijenje i more. S užasom se uvjerih rođenim očima da se nalazim na pustom ostrvu, bez hrane, bez stana i bez oružja.

Pošao sam bio, ponosit i bijesan, na oružanom brodu da slobodne ljude, kao što sam i ja sam, pretvaram u robove, koji će mi, samo zato što imaju crnu kožu, služiti pokorno, onako kako služi konj

ili vo. Ali drukčije se dogodilo. Nisam ja nikoga zarobio, nego je na ovome prekomorskom putu more zarobilo mene. Okružen sa svih strana beskrajnom vodom, jasno sam vidio kako sam ništavan i slab. Počeh plakati...

Ali, srećom, nisam dugo plakao i očajavao.

Otrgao sam se od tih crnih misli i kazao samom sebi:

– Sta pomažu suze? Jeo sam i pio, a sada mi valja da potražim stan.

Velikim koracima krenuo sam nizbrdo. Razmišljao sam pri tom kakav stan treba izabrati. Došao sam najzad do zaključka: najbolje će biti ako nađem neku pećinu, koja će me štititi od sunca i kiše, a u isto vrijeme od divljih zvjeri. U blizini treba da bude vode za piće. Stan mora imati i pogled na more kako bih primijetio brod koji naiđe i dao mu znak.

U podnožju brda opazio sam jednu strmu stijenu trideset stopa visoku i okrenutu sjeveru.

Razgrnuo sam žbunje i spazio ulaz u pećinu. Obradovah se što sam tako brzo našao stan i već htjedoh da uđem kad mi pade na pamet misao:

– Možda se u pećini kriju neke divlje zvijeri.

Pažljivo sam zagledao u ovu mračnu šupljinu. Kada mi se oči navikoše na tamu, vidjeh da nema ničeg sumnjivog. Usudio sam se da uđem u pećinu. Ona nije bila duboka. Moglo se ići jedva pet koraka. Ali zasad meni nije bio potreban veći stan. Mogao sam tu i da ležim i da spavam, mogao sam i uspravno da stojim i imao lijep pogled na more. Odozgo sam strmom stijenom bio sklonjen od svakog iznenađenja, a sprijeda sam još danas htio pećinu dobro da zatvorim.

Pošto sam na sto koraka dalje našao izvor, bili su ispunjeni svi uslovi koje sam postavio.

Trebalo je sad samo ulaz u pećinu obezbijediti. Ono žbunje nije bilo nikakva ograda. Htio sam da ga iščupam, pa da pred ulaz dovaljam neki težak kamen. Dohvatili žbunje objema rukama, ali ono je imalo svjež korijen, te nisam mogao da ga iščupam.

Ruke su mi krvarile i ja sam stojao ne znajući šta dalje da radim. Da sam imao sjekiru ili bar neki jak nož! Pogledao sam unaokolo. Pred pećinom je ležalo razno kamenje, dugačko, kratko, šiljato i okruglo. Izabrah jedan kamen, koji je imao najoštriju ivicu, pa počeh njime da udaram po stabljikama žbuna. Klicao sam od radosti kad je jedan žbun za drugim, prelomljen, počeo padati na zemlju.

Posao nije bio ni kratak ni lahak. Sav oznojen, sjeo sam na zemlju, pa se malo odmorio. Otišao sam onda do izvora i sit se napio. Donio sam i nekoliko kukuruza, pa utolio glad.

Vratio sam se onda svojoj pećini i gordo posmatrao svoje djelo. Da, nešto sam svršio. Žao mi je bilo što nikog nema da vidi šta sam golim rukama učinio, pa da se zadivi.

Pošto se već smrkavalo, morao sam da se požurim da doguram neki veliki kamen da zatvorim pećinu. Svu sam snagu napregao i dogurao najzad takav kamen, iali kada stigoh s njime do pećine, vidjeh da je kamen isuviše nizak i da zatvara ulaz samo do polovine. Donio sam zato još više malog kamenja, pa podigao na onaj veliki. Poslije kratkog vremena od ulaza u pećinu ništa se nije vidjelo, i mogao sam mirno da odem da spavam. Da, ali kako? Sam sam sebi pećinu zatvorio! Lupao sam glavu i najzad rekao:

– Da pokušamo ovako.

Zbacio sam malo kamenje, pa preko velikoga kamena uskočio u svoju pećinu i htio da legnem. Ali sad nisam mogao svoj stan da zatvorim, jer je ono malo kamenje bilo napolju.

Morao sam sebi da priznam:

– Ni ovako ne ide.

Izvukao sam se napolje, pa sve ono manje kamenje ubacio u unutrašnjost pećine, uvukao sam se, pa iznutra podigao kameni zid.

Mjesec je već zaplovio nebom kada sam legao da spavam.

– Ovo je prvi dan rada na ostrvu! – kazao sam sebi.

Bio sam tako umoran da sam zaspao istog časa.

BORBA ZA ŽIVOT

Kada sam se probudio, već je svjetlost dana prodirala kroz pukotine mog zida na ulazu. Svanuo je, dakle, dan.

Porušio sam kamenje, pa izišao iz svoje pećine. Zasjenio me je sunčani dan, te sam za časak morao da zatvorim oči. Htio sam prvo da doručkujem. Otkinuo sam nekoliko kukuruza, pa sišao do izvora da tu jedem i pijem. Sunce je peklo da se izdržati nije moglo i glava me poče boljeti. Izgubio sam kapu za vrijeme brodoloma. Spasao sam samo košulju i pantalone. Od čega šešir da napravim?

U blizini izvora rastao je jedan žbun visok petnaest stopa. Sada znam da se taj žbun zove pizang, a da rodi plodom koji ima ukus nalik na pečene jabuke. Onda sam primijetio samo da mu je lišće veliko. Otkinuo sam jedan takav list, zavio ga kao fišek i metnuo na glavu. Ali već trenutak docnije list se razvio i pao na zemlju.

– Kada neće da se sam drži, – pomislio sam – moraću da ga nekako pričvrstim.

Otkinuo sam jednu čvrstu stabljiku, pa još jednom napravio fišek od lista, a onda savijeni list probio stabljikom jedanput spolja, jedanput iznutra, te napravio tako neku vrstu šava. Stekao sam šiljatu kapu, koja se više nije mogla rastvoriti. Otkinuo sam i drugi list pizanga, pa ga digao nad glavu i lice. Nasmijao sam se i rekao:

– Sad imam šešir i suncobran!

Kada sam se vratio svojoj pećini, palo mi je na pamet da je danas već treći dan moga boravka na ostrvu. Pošto se brodolom dogodio u nedjelju, danas je morao biti utorak. Nisam imao neki kalendar da brišem dane. Tri dana mogao sam da upamtim, ali ako duže ostanem na ovom ostrvu, neću znati kad je nedjelja, a kad neki drugi dan. A ja sam htio da nedjelju praznujem kao uspomenu na svoje spasenje.

Stadoh da razmišljam kako bih sam mogao napraviti kalendar. Nisam imao ničega za taj posao. Ni pera, ni mastila, niti hartije. Ali ubrzo našao sam zamjenu za sve to. Blizu pećine dizala su se dva drveta, jedno pored drugoga. Uzeo sam šiljat kamen, pa u kori jednog drveta zasjekao riječi:

"Nedjelja, 26. maja 1654."

Bio je to dan moga dolaska na ostrvo. Ispod toga povukao sam dvije vodoravne crte, to je značilo: dva dana. Riješio sam da svakoga dana, prije nego što pođem da spavam, povučem po jednu crtu. Nedjelje ću obilježavati dužim crtama. A čim prođe jedan mjesec, povući ću crtu na drugom drvetu.

Teškoća je bila oko računa koji mjesec ima više a koji manje dana. Slučajno, na lađi sam od jednog

mornara naučio kako može čovjek da to izračuna na svojoj pesnici. Stegne se šaka u pesnicu i gledaju oni zglavci koji se tada pojave između prstiju i nadlanice. Ima četiri zglavka i tri udubljenja između njih. Po tome se računa. Kazuju se mjeseci, počevši od januara, a prstom druge ruke pokazuju redom oni zglavci i ona udubljenja. Januar pada na prvi zglavak

iznad kažiprsta, februar na udubljenje, mart na zglavak, april na udubljenje, maj na zglavak, jun na udubljenje, a jul najzad na posljednji, četvrti zglavak. Pošto ima još mjeseci, počinje se iz početka: avgust pada na zglavak, septembar na udubljenje, oktobar na zglavak, novembar na udubljenje, a decembar opet na zglavak. Svi mjeseci koji su na zglavku imaju trideset i jedan dan, a oni koji su pali u udubljenje trideset, sem februara, koji, kao što znate, ima dvadeset osam dana kad je godina prosta, a dvadeset i devet kad je prestupna. A prestupna je svaka godina čije se dvije posljednje cifre mogu podijeliti na četiri.

– Tako – kazao sam zadovoljno kad sam svršio posao. – Ovo je moje dnevno drvo, a ono mjesečno.

Iduće dane proveo sam ne radeći ništa. Tri puta dnevno brao sam kukuruz i pio na izvoru.

Ali četvrtog dana poželjeh da promijenim hranu i odlučih da obiđem ostrvo i vidim ima li još nečeg za jelo.

Prije nego što pođem na tu šetnju, želio sam da napravim neku korpu ili vreću kako bih lakše

ponio ako nešto nađem. Pruća je bilo dosta, ali ja nisam znao kako se korpa plete. Pokušao sam, no poslije prvog neuspjeha ljutite polomio to neposlušno pruće. Vreća će se, nadao sam se, lakše napraviti. Sjetio sam se kako je moja majka imala mrežu od gajtana. Ali gdje gajtane da nađem? Sjedio sam zabrinut i mahaio svojim suncobranom. Drška i rebro lista savijali su se pri svakom pokretu, ali sve je ostajalo čitavo. Tada mi pade na pamet: da li se od drške ovoga lista i rebara može napraviti nešto nalik na gajtan ili konopac? Otkidoh sve što je bilo list i sačuvah samo dršku i rebro. Primijetio sam da su vlakna tanka, ali dosta čvrsta vlakna. Kada se nekoliko takvih vlakana opletu kao pletenica, daće svakako dosta jak gajtan.

Imao sam pravo. Nije pola Časa prošlo, a ja sam imao već tri takva gajtana, od kojih je svaki bio dug po tri stope. Donesoh brzo puno naručje pizangovog lišća. Poslije dva sata ispleo sam već petnaest gajtana. Otišao sam onda do svog kalendarskog drveća, pa vezao ove gajtane, u malom razmaku, vodoravno jedan iznad drugog. Ispleo sam onda nove gajtane, pa njih uspravno vezao s prvim i tako napravio mrežu. Predveče je posao bio gotov. Odvezao sam krajeve pd drveta i ovu mrežu sastavio sa tri strane da liči na vreću.

Kada sam uveče legao da spavam, kazao sam zadovoljno:

– Sad imam već i stan, i šešir, i kalendar i mrežu!

Sutradan, krenuo sam u svoj prvi lov. Išao sam obalom i poslije kraće šetnje našao nekoliko živih ostriga. Otvorio sam ljusku i zadovoljno usrkao ukusnu sadržinu. Šest komada, koje nisam mogao da pojedem, stavio sam u mrežu.

Pred podne našao sam u pijesku kornjačina jaja. U sjenci palme otvorio sam jedno i uvjerio se da je vrlo ukusno. Pojeo sam još jednu ostrigu, a mjesto kolača, punu šaku kukuruznih zrna. Tako dobro i toliko, odavno nisam jeo.

Pošto je za dalju šetnju po ostrvu bila velika vrućina, ostao sam nekoliko časova u sjenci, ležao i odmarao se.

Bockan poslije podne krenuo sam natrag. Mreža mi je bila puna i teška. Nosio sam u njoj pet ostriga i dvadeset i četiri kornjačina jaja.

Dok sam se vraćao, primijetih na stijenama nekoliko životinja nalik na koze. Čim su me spazile, odjurile su uplašeno. Moja prva misao je bila: jaretina! Ali odmah zatim postidjeh se i rekoh:

– Ala sam ja neka ždera! Čim vidim životinju, odmah mislim kako ću je pojesti.

Predveče, da bih imao širi vidik, popeh se na stijenu iznad svoje pećine.

Baš sam jeo kornjačina jaja s ostrigama kad vidjeh dolje na jednoj maloj čistini kako brsti nekoliko koza. Ništa se nisu plašile. Izgleda da me nisu ni vidjele. Tek kada sam zapljeskao rukama, pobjegoše što su brže mogle. Docnije, često sam to isto iskusio. Kad bi koze bile na nekoj stijeni, a ja

u dolini, odmah bi me vidjele i pobjegle. Ali kad bih ja bio gore, a koze jele u dolini, nisu mogle da me primijete. Zaključio sam po tome da ove životinje upravljaju svoj pogled ka zemlji i nikada ne gledaju gore. Stekao sam još jedno iskustvo: kada vjetar duva od mene ka kozama odmah me osjete i bježe. Ali kada vjetar od njih duva, mogu neopažen da im pridem vrlo blizu.

Prije nego što sam zaspao, razmišljao sam toga dana kako bi se koze mogle uhvatiti. Kamenom ih nisam mogao ubiti, štapom ih nisam mogao dostići. Odlučio sam zato da sutra napravim luk i strijele.

Kad sam izjutra ustao, osjećao sam bolove i u glavi i u nogama. Vidio sam da na ovom ostrvu ne smijem u podne ići po suncu zato što je vrućina velika. Osim toga, nisam smio da bos gazim dugo po vrelom kamenju i trnovitom šipražju.

Riješio sam da ovog dana ne izlazim. Nije bilo ni potrebno pošto sam se za nekoliko dana zbrinuo što se tiče namirnica. Ali kad htjedoh da doručkujem, primijetih, na svoj užas, da ni jaja ni ostrige ne mirišu dobro. Nema sumnje, pokvarile su se na toploti. Šta mi onda vrijedi skupljati hranu kad već sutradan ne može da se jede! Kod kuće sam imao podrum. Tu su se jaja dugo držala. Ali gdje ću ovdje da nađem podrum? Da iskopam podrum? Gdje? I čime?

Primijetih pred svojom pećinom jednu rupu u zemlji. Gurnuh ruku unutra i vidjeh da je rupa duboka dvije stope, ali tako uska da sam jedva ruku proturio. Ako uspijem da ovu jamu proširim i produbim, mogu imati hladnu ostavu za svu zalihu hrane.

Stadoh rukama da kopam. Ali uskoro me zabolješe prsti. Kraj mojih nogu ležao je još onaj kamen nalik na nož kojim sam poobarao žbunje. Kraj njega je bio jedan šiljat kamen. Uzeh ga, pa stadoh da bušim zemlju. Išlo je vrlo lagano. I poslije jednog sata rupa je bila isuviše mala da bi se hrana mogla držati u njoj. Savijanje leđa toliko me je umaralo da sam se morao neko vrijeme ispraviti i tako se odmarati. Da sam kod kuće, uzeo bih ašov, pa bih za pola časa rada napravio duboku jamu. Da bar kamen ima drvenu dršku! Uzeh štap, koji sam juče donio sa svoje šetnje po ostrvu pa pokušah da kamen vežem za taj štap. Ali već poslije nekoliko udaraca o zemlju ostade kamen u jami, a ja zadržah samo dršku u ruci.

– Nikakvog oruđa ovdje nemam! Siromašniji sam od svakog prosjaka! Ne mogu čak ni

jednu jamu da iskopam! – jadikovao sam očajno.

Tada mi pogled pade na jednu školjku. Bila je debela i tvrda kao kamen. Možda bi se dala upotrijebiti za kopanje. Oštrini kremenom izbuših nekoliko rupa kroz školjku, stavih odozgo štap, provukoh gajtane kroz rupe i čvrsto vezah školjku i štap zajedno. Ibm lopatom posao je išao brže. Istina, nekoliko puta otkidao se gajtan, ah'ja nisam gubio volju, nego sam vezivao školjku novim gajtanima.

Poslije tri dana bila je ova jama duboka gotovo četiri stope, stopu i po široka i isto toliko dugačka. Odozgo sam stavio grane, a preko grana široko lišće.

Imao sam sada dobru ostavu i nedostajale su mi samo namirnice. Ali pošto su me ispečene i izranavljene noge boljele, morao sam da živini samo od kukuruza, kojeg je bilo u blizini, a da lov odložim za bolje dane.

Razmišljao sam utoliko više kako da se opremim za pješaćenje po ostrvu. Najvažnija je bila obuća. Ali kako da napravim cipele kad nisam imao ni kože, ni alata, ni potrebnog znanja!

– Cipele se teško mogu napraviti, ali bih možda nekako sklepaio sandale!

Uzeo sam zato parče kore od jednog **drveta** pa je oštrim kamenom isjekao u obliku mog stopala. Stavio sam onda taj drveni đon na zemlju, 8 glatkom unutrašnjom stranom naviše, pa na njega stao jednom nogom. Uzeo sam zatim parče gajtana i vezao đon za svoju nogu. S tim na nozi išao sam, razumije se, mnogo bolje nego bos. Brzo sam napravio i drugu sandalu, i tako stekao obuću. Zadovoljno stadoh trčati oko svoje pećine.

Primijetih odjednom da se kora slomila, a gajtan smakao. Morao sam da napravim nove sandale. Ni ove nisu duže izdržale;. Nije im ostalo ništa drugo nego da više puta preko dana pravim sandale. Iz početka sam se ljutio zbog toga, ali najzad rekoh:

– Šta da radim? Ako sandale ne pravim, moram ići bos. Vremena imam dosta, a strpljenja moram imati.

Odlučio sam zato da unaprijed skrojim nekoliko donova od kore i da sa sobom nosim više pari, pa da kad god zatreba, promijenim sandale.

PRVI LOV, PRVA NEPOGODA I PRVI PRIJATELJ

Tako sam svršio jedan dio priprema za idući polazak u lov. Trebalo je još samo da napravim luk i strijele.

Uzeo sam jedan vitak štap i čvrsto ga zategao opletenim gajtanom u snažan luk. Teže je bilo napraviti strijele. Isjekao sam tanke štapiće, rascijepio ih svojim kamenim nožem na gornjem kraju i u taj procijep ugurao po jedan oštar kamen. Na drugi kraj stavio sam nekoliko pera. Perje sam na zemlji lako nalazio, jer je na ostrvu bilo dosta ptica. Pokušao sam sada da odapnem strijelu.

Fiju! odletjela je strijela u more.

Radovao sam se unaprijed svome lovljenju i lovu. Gledao sam već kako preda mnom i pred mojim strijelama bježe gomila koza.

Ponio sam mrežu da mi služi kao lovačka torba, luk, strijele, pet pari sandala i trideset stopa gajtana, pa tako opremljen krenuo u lov. Poslije kraćeg hoda primijetih kako leti jedna ptica. Obuzet lovačkom strašću, odapeh strijelu, ali promaših, i ptica odletje dalje. Posrainih se i rekoh sebi da nije dovoljno imati luk i strijele. Treba biti i gađanju vješt. Ali što čovjek ne zna, može naučiti. Nadao sam se da ću i to umjeti skoro.

Kad je oko podne pripeklo sunce, legao sam u sjenku jednog velikog drveta i ručao. Taj se ručak, na žalost, sastojao samo od kukuruznih zrna.

Iznenada, čuo sam iza sebe neki šum. Skočih i primijetili životinju koja je ličila na zeca. Brzo odapeli strijelu i vidjeh kako ova životinja pade. Otrčah, bacih tu zvjerku na rame i odnesoh pod drvo.

Kad sam uveče stigao kući, oderao sam ovu životinju i odsjekao parče mesa da ispečem. Nisam, istina, imao vatre, ali to mi nije zadavalo brige. Čitao sam jednom kako divljaci prave vatru na taj način što trljaju dva drveta jedno o drugo. To sam htio da pokušam. Uzeo sam dva suha parčeta drveta i trljao ih snažno. Nije dugo potrajalo a znoj mi je potekao s čela. Posao je bio uzaludan, drveće nije htjelo da gori. Bacio sam ga ljutito i mislio da knjige lažu. Međutim, ja sam bio nevješt.

Pokušao sam onda da jedem meso prijesno. Bilo je žilavo i tvrdo. Sjetih se da sam u školi učio kako su Tataari ispod sedla stavljali meso, pa jahali na njemu i tako ga mekšali. Bio je to ratnički narod, koji je život provodio na sedlu. Ja, doduše, nisam imao konja, ni na konju sedlo, ali se meso dalo omekšati i na kamenu. Stavio sam meso na stijenu pred pećinom, uzeo dobar štap, pa stao lupati njime iz sve snage. Već poslije nekoliko časaka meso je omekšalo, ja sam sjeo i ručao. Nije mi smetalo što nemam viljuške i noža. Već sam se bio navikao da jedem prstima. Ali da je bilo soli i hljeba, ručak bi se mogao nazvati vrlo dobrim.

Od kože ulovljene životinje napravio sam obuću. Kora od drveta bila je neupotrebljiva i žuljila me. Na koži se išlo mehko i lahko. Meso koje je ostalo stavio sam u svoj podrum.

Iduće nedelje moja hrana postala je raznolika.

Otkrio sam na pazangu voće koje je bilo ukusno i podsjećalo me na pečene jabuke, koje sam kod kuće tako volio, a nekoliko dana docnije našao sam i kokosove orahe. Rasli su na visokom drvetu koje nije imalo grana, nego samo krunu od velikog, uzanog lišća. Gore su bili i ti orasi, svaki velik kao dječija glava. Uzeo sam kamen i bacio ga. Morao sam nekoliko puta da gađam dok sam pogodio i smlatio jedan orah. Muku sam imao dok sam otvorio vlaknastu ljusku. Poslužio sam se opet svojim kamenim nožem. Ali bila je još jedna ljuska, tvrda kao kornjačina kora. Posao mi nagradi jezgra, koja je imala ukus nalik na lješnik, a usred jezgra sladak i vrlo prijatan sok.

Ib je bilo već lijepo otkriće. Ali što se tiče moje hrane, primijetio sam i to da su kornjačina jaja ukusnija ako stoje nekoliko časova na suncu.

Jednoga dana riješih da pokušam to isto i sa mesom. Zavio sam jedno parče mesa u list pizanga, pa u podne stavio u vruć pijesak. Kad sam poslije pokušao, bilo je mehko i imalo ukus gotovo kao pečeno.

Najviše sam se brinuo Što se približuje zima. Kako da se u svojim tankim pocijepanim haljinama čuvam od hladnoće? Nisam imao ni vatre da se ogrijem. I Čime ću se hraniti u zimi ako sve pokrije snijeg?

Često nisam dugo mogao da zaspim, jer su me mučile ove teške brige.

Kada sam jednog jutra htio da ustanem, pljuštalo je kao da se nebo otvorilo. Poče odmah zatim da sijeva i grmi.

– Prva nepogoda na ostrvu! – rekao sam u sebi.

Strašno je bilo i slušati tu grmljavinu. Odjednom udari grom tako blizu da zemlja zadrhta. Uplašen izletjeh iz svoje pećine i vidjeh kako ono žbunje koje sam pred pećinom poobarao gori jakim plamenom. Kada sam malo došao k sebi od straha, obradovah se iznenada:

– Pa ja sad imam vatre!

Dograbio sam jednu granu koja je gorjela, pa stavio drva odozgo. Zapraskala je lijepa vatra pred mojom pećinom.

Uvukao sam ruku u svoj podrum i izvadio najveće parče mesa. Htio sam da ga nataknem na ražanj, pa da pečem na vatri, Dovaljao sam zato dva kamena, jedan s lijeve, a drugi s desne strane, natakao meso na ražanj, a krajeve štapa položio na kamenje. Plamen okruži meso sa svih strana i zaprijeti da zapali štap. Plamen je bio isuviše visok. Brzo izvukoh nekoliko grana iz vatre i podesih visinu plamena tako da je samo jara pržila meso. Sjedoh onda sa strane, pa počeh okretati štap da meso bude podjednako pečeno i gore i dolje. Diže se prijatan miris pečenja. Jedva sam čekao da bude gotovo. Ovo je otUsta bilo mnogo ukusnije nego ono što sam tukao štapom.

Dok sam sjedio u svojoj pejsni i jeo pečenje, primijetih da na ulazu stoji neka koza. Skočih odmah da je uhvatim. Ona htjede da pobjegne, ali je hramala, pa je zato išla vrlo lagano. Brzo sam je stigao.

Gledala me tako tužnim pogledom da nisam imao srca ništa nažao da joj učinim. Uhvatio sam je, bacio na leđa i odnio kući. Tu sam je pažljivo pregledao i vidio da na lijevoj prednjoj nozi ima ranu. Nju je, nema sumnje, uplašila ova nepogoda, pa je pred vihorom i gromovima bježala kroz šumu i povrijedila se o neko drvo ili trn. Oprao sam joj pažljivo ranu, položio je na travu i dao joj da pije vode iz ljuske kokosovog oraha. Koza me posmatrala zahvalno i tiho je vrećala. Osjetih tada toliku radost kao da sam našao nekog dobrog prijatelja. Smijaćete se možda kad vam kažem – ali ja sam zagrlio kozu i poljubio je.

Stekao sam tako dvije nove brige. Morao sam da se brinem za kozu i da stalno pazim da mi se vatra pred pećinom ne ugasi.

Još to veće stavio sam na vatru toliko drvo da je moralo potrajati do jutra. Legao sam onda kraj svoje koze i zaspao.

Izjutra sam opet kozi vodom isprao ranu i dao joj svježe trave i lišća. Pošto nisam imao

više ni vode ni mesa, morao sam da krenem u lov. Stavio sam još dosta drva na vatru pa pošao od kuće.

Kraj mora nađoh žive kornjače i – so! Ležala je ta so u jednoj jami blizu obale. Razmišljao sam malo otkuda tu so i došao do zaključka da je u toj jami svakako bilo morske vode, pa je voda isparila, a so ostala.

Po povratku kući iznenadila me kiša. Sklonio sam se pod jedno drvo. I dok sam tu bezbrižno stajao, a kiša pljuštala oko mene, pade mi odjednom na pamet moja vatra. Obuze me užasan strah i istoga časa pojurih kući što sam mogao brže.

Ali teško meni! Vatra se ugasila. Pred pećinom su ležali samo ugarci i dimili se. Bacio sam se na zemlju i prstima stao čeprkati po pepelu, ali ne nađoh više ni jedne jedine iskre.

Tako sam izgubio svoju dragocjenu vatru. Čupao sam kosu i jadikovao očajan:

– Zašto mi ništa u životu ne uspijeva? Nemam haljina, nemam postelje, nemam ničeg valjanog za jelo, pa ni vatre nemam! Živim gore od svakog divljaka.

Ležeći na zemlji, kidao sam travu i grčevito je stezao. Dograbio sam onda kamenje, pa ga bijesno bacao čas na pećinu čas na more, a čas gore, u vazduh.

Kada sam se izbjesnio, klonuo sam opet. Bilo me čisto sramota zbog onog nastupa gnjeva. Rukama sam pokrio lice i rekao:

– Znam zašto mi ništa ne uspijeva. Kod kuće sjedi otac i čeka me. Kod kuće sjedi majka i oplakuje svoje jedino dijete. Kod kuće leže moje haljine, tamo stoji moja postelja, tamo ima i hljeba i mesa, tamo gori vatra na ognjištu. Zašto sam pobjegao od kuće? Sve ono što se događa, zaslužio sam. Nije me nikakva nepravda snašla.

I dok sam sjedio tako i mislio o svojoj majci, čuo sam kako koza iz pećine tiho vreći.

Radosno sam skočio i uzviknuo:

– Nisam sam. Imam prijatelja. Bauljajući, uvukao sam se u pećinu i pomilovao kozu. Ona me zahvalno liznu po ruci.

I ZEMLJOTRES MOŽE BITI VRLO KORISTAN

Jedne noći, iznenada, trže me iz sna strašna tutnjava.

Skočio sam, pa uplašen otrčao do obale i tu sjeo. Vidio sam tada kako se iz jednog brijega na ostrvu penje ogroman plameni stub ka nebu. Zemlja se tresla i čula se potmula grmljavina. Tako se ispod mojih nogu klatilo da sam se bojao, zemlja će se otvoriti i progutaće me. Iz onoga plamenoga brda letjelo je veliko kamenje, a za njim manje, dok se najzad ne diže oblak usijane prašine. Kao vatrena kiša padalo je to po cijelom ostrvu.

Ukočio sam se od užasa. Čuo sam odavno od mornara da postoje bregovi koji bljuju vatru i da se zovu vulkani, i kada sam to slušao u pristaništu svoga rodnog grada, izgledalo

mi je nauk na neki vatromet i već sam uživao što ću nekada i ja imati prilike da vidim tako čudne bregove. Ali sada mi sve to nije izgledalo nimalo lijepo i jedva sam čekao da se ovaj vatromet završi. I more je bilo veoma nemirno. Veliki talasi preplavljali su obalu. Našao sam se tako između vatre i vode. Htio sam da bježim, ali nisam imao kuda. Kao okovan za zemlju stajao sam i držao se objema rukama za jednu stijenu. Osjećao sam kako voda zapljuskuje moje noge. Zemlja se grozno tresla i mnogo drveće padalo je poljuljano iz korijena. A ona vatrena kiša nije prestajala. Bilo je užasno i pogledati.

Osjećao sam kako gubim svijest.

Kada sam izjutra opet došao sebi, kiša je lila kao iz kabla. Iz onoga brijega kuljali su gusti oblaci dima, koji se spuštao na ostrvo i more nalik na maglu. Ustao sam i pošao svojoj pećini. Zemljotres je tako opustošio sve da sam jedva nalazio put. Morao sam da preskačem preko iščupanog drveća i srušenog stijenja. Jedva sam stigao do svoje pećine.

Strahovao sam da ću naići na ruševine. Ali kada stigoh, dahnuh dušom. Ni pećina ni moj podrum nisu bili oštećeni.

Ali pred samim ulazom u pećinu ležala je stijena koja je pala sa gornje ivice onog kamenog zida iznad moje kuće. Pokušao sam da tu stijenu uklonim. No, na žalost, moje snage nisu bile dovoljne za tako težak posao. Između drveća koje je ležalo unaokolo izabrah jedno poduže stablo, pa kamenom isijekoh granje i korijenje – trajalo je to cio dan – i uložih onda svu snagu da drvo malo poturim ispod stijene. Tada sam jedan kamen stavio ispod drveta, a na mnogo duži dio snažnoga stabla sjeo sam pri samome kraju. Uspio sam tako da stijenu malo podignem i uskoro je ulaz u moju pećinu! opet bio slobodan, te sam mogao nesmetano da ulazim i izlazim.

Kad sam ušao u pećinu, zadrhtao sam, jer sam se sjetio da me je ovdje mogla stići najstrašnija sudbina. Da sam za vrijeme zemljotresa ostao u pećini, a ova stijena zatvorila izlaz, ostao bih bez vode i hrane, sahranjen u svome kamenom domu, nemoćan da golim rukama uklonim stjenovita vrata.

Tu noć sam proveo sam u velikom nemiru. Čim bi nešto šušnulo, ustajao sam, jer sam se bojao da brijeg ne počne ponovo da bljuje vatru.

Ali kad noć prođe na miru i kada svanu lijep i vedar dan, skupih dovoljno hrabrosti pa krenuh bliže vatrenom brijegu. Na tome putu nailazio sam stalno na ostatke ugljenisanog drveća i žbunja. Izgledalo je kao daje bjesnio požar.

Odjednom, dalji put presiječe mi neka vruća gusta masa koja je s brijega tekla u more. Bila je to usijana lava, koju izbacuju vulkani. Ta lava je širila oko sebe takvu jaru da sam morao ustuknuti nekoliko koračaja.

Otkuda tolika vrućina? Ima li vatre u tom tečnom kamenju?

Razmišljajući, bacih malo suhих slamki. Nije prošlo ni nekoliko trenutaka, a one zaplamsaše. Brzo sam ih izvadio svojim dugim štapom, pa bacih na njih suhu travu. Veseo plamen suknu, a ja donesoh jednu granu i upalih na toj vatri. Buknula je grana kao buktinja. Zemljotres mi je donio vatru! Eto, i u najgorem zlu može biti dobra.

Kliknuo sam pobjedonosno, pa s upaljenom granom otrčao kući. Već poslije jednog sata

jeo sam opet pečeno meso, koje toliko vremena nije krasilo moju trpezu. Ni kukuruz više nisam morao sirov da jedem, nego sam ga pekao na kamenu usijanom u vatri.

Tek sad mi pade nđ pamet moja koza. Jadna životinja cijeloga dana nije dobila hrane. Oдох brzo u pećinu i nađoh kozu zadovoljnu. Ona je, nemajući šta drugo da jede, pojela svu travu koju sam joj bio prostro da na njoj leži.

KUĆA DOBIJA DVORIŠTE

Prolazilo je vrijeme, a menije ona pećina izgledala sve neudobnij a kao stan. Morao sam stalno da se pentram preko velikog kamena i da žaziđujem ulaz malim kamenjem, pa da to opet rušim kad hoću napolje. Osim toga, na ostrvu je bio tako čist vazduh, a u mojoj pećini zagušljiv. Želio sam da spavam pod vedrim nebom i da se u pećinu sklanjam samo kada kiša pada. Pa ipak, nisam se usuđivao da zanoćim pod vedrim nebom iz straha od divljih životinja.

Bio je samo jedan izlaz: morao sam da ogradim ono parče zemlje pred pećinom. Lijepo je imati pred kućom dvorište ograđeno plotom. Ali otkuda da uzmem daske, otkuda alat potreban za ovaj rad? Morao sam da se pomognem na neki drugi način.

Kad sam išao na izvor, primijetio sam već odavno neko visoko rastinje. Bila je to jedna vrsta kaktusa, od kojih bi se možda mogla napraviti ograda. Rasli su visoki, po šest stopa Hvr*t| (febeli i imali oštre bodlje. Donesoh sve^ tojpialiSf školjke, pa iskopah veći broj ovog rastinjiIfeliimlje. Ali kako da ga odnesem kući? Pokušat šlm da natovarim na leđa. One bodlje bole su tiSlf tš nisam mogao ni koraknuti s njima, nego ih o^tnah bacih natrag na zemlju. Nisam htio ni da ih vučem do kuće, jer bih tako polomio bodlje, koje će me štititi od svakog napada spolja. Nije mi ostalo ništa drugo nego da sagradim neko prevozno sredstvo. Uzeo sam dvije snažne, malo savijene grane, pa ih vezao poprijeko manjim granama. Na ta

nosila bacio sam ono bodljikavo rastinje, vezao naprijed jedan konopac od pizangovih vlakana, pa cio taj teret odvukao do kuće onako kao što se vuku saonice.

Mnogo posla imao sam oko presađivanja ove bodljikave ograde. Moja lopata od školjke nije bila više dovoljna za ovaj posao. Potražio sam zato kamen koji liči na sjekiru, pa ga čvrsto vezao zajedno kukasto drvo. Napravio sam na taj način nešto nalik na sjekiru što je moglo poslužiti i mjesto budaka. Tim oruđem razbijao sam zemlju, a onda je dosta lahko dizao, pomoću one lopate od školjke.

Četrnaest dana trajao je posao dok nisam podigao ovu živu ogradu. Ipak, ona nije bila tako gusta kao što sam ja zamišljao. Svuda se vidjelo kroz nju, a postojala je i opasnost da se neka zvjerka može i provući. Odlučio sam zato da posadim još jedan red, te tako popunim najveće praznine.

Radio sam još četrnaest dana, pa sam svršio i taj posao. Trebalo je sad da napravim još samo vrata. Zabio sam zato u zemlju dva debela balvana, a na spoljnoj strani vezao za njih po jednu bodljikavu stabljiku. Tako je spolja ograda svuda izgledala potpuno ista. A ja, kada bih htio da iziđem, izvadio bih ona dva balvana iz zemlje, pa kada prođem, opet ih vraćao na isto mjesto.

Sjedio sam sada u svom zatvorenom dvorištu i radovao se djelu koje sam sam stvorio. Kad bi me u pećini vazduh gušio, mogao sam da iziđem u dvorište, pa da tu spavam. Koza, koja je već odavno ozdravila, trčala je za mnom kao pas. Ona uopšte nije ulazila više u[^] pećinu, nego je uvijek spavala u dvorištu.

Pomoću jednog drveta, kojim sam se opet poslužio kao polugom, uklonio sam onaj veliki kamen pred ulazom, jer mi ta vrata više nisu bila potrebna.

Bio sam tri godine u Južnoj Americi i znao sam daje tamo zima kad je u Evropi ljeto. Ovdje na ostrvu proveo sam lijepo i sunčano ljeto, a sad je već bio avgust, i sunce je još uvijek peklo tako snažno da se u podne nije moglo gaziti po zemlji. Znači, mislio sam u to doba, ostrvo se nalazi na sjevernoj polutini Zemljinoj i meni zima tek predstoji. Ali mada sam se plašio zime koja je dolazila, nije bila prijatna ni ova vrućina. Meso se u podrumu držalo jedva jedan dan i ja sam svaku divljač koju ulovim – bile su to gotovo uvijek samo divlje koze – morao da pojedem još istoga dana. Sve što ostane, bacalo se.

Sjetio sam se tada da su mornari na lađi solili meso i tako ga čuvali od kvara. Htio sam i sam da napravim takvo meso. Soli sam dosta našao na obali, a kao sud za ostavu mogle su mi poslužiti kornjačine ljuske. Isjekao sam meso u komade, namazao ga solju, posolio dobro i kornjačinu koru, pa onda stavio meso. Kao poklopac upotrijebio sam drugu kornjačinu ljusku.

Još nisam bio zadovoljan. Htio sam da meso u dimu osušim kako bih ga mogao čuvati i preko zime. Brinuo sam, kao što vidite, već u jesen zimske brige. Ali da bi se meso moglo sušiti u dimnjaku, potrebno je imati dimnjak. Morao sam zato da sagradim ognjište. Iskopao sam, prvo četvrtastu jamu u zemlji i popločao je kamenjem. Ali kamenje nije htjelo da stoji čvrsto.

– Potrebno mi je nešto da oblijepim svoje ognjište! – uzviknuo sam najzad.

Lijepak? Nisam znao kako se pravi. Htio sam da pokušam. Na ostrvu je bilo puno ilovače. Uzeo sam zato nekoliko šaka ilovače, umijesio je s vodom, bacio malo suhe, isjeckane šaše. Napravio sam tako gustu kašu i time oblij epio onu jamu svog budućeg ognjišta.

To je bio samo početak. Da ognjište dalje gradim, trebalo je imati jednako isklesano kamenje, jer se inače nije mogao sagraditi zid. Ali čime da kamenje klešem? Gledao sam u svom rodnom gradu kako zidari zidaju kuću od opeka. Ali od čega se prave opeke? Niti sam znao niti sam ikada razmišljao o tome. Odlučih se da opet pokušam s ilovačom. Iskopao sam četvrtastu jamu, pa u njoj od navodnjene ilovače pravio nešto nalik na opeku i htio da to sušim na suncu. Ali sad je već gotovo svakog dana padala kiša, i moje opeke nisu htjele da se suše. Pomagao sam se lahko na taj način što sam opeke pokrivaio lišćem čim bi kiša počela. Poslije nekoliko nedjelja imao sam nekoliko stotina opeka, gotovih i suhих.

Sagradio sam ognjište visoko tri stope. Upotrijebio sam opet onaj lijepak od ilovače, vode i šaše. Najteže mi je bilo da sagradim dimnjak. Prva gradnja ispade kriva, i dimnjak se sruši prije nego što sam ga završio. Ali morao sam da i tome doskočim. Uzeo sam gajtan i vezao za jedan kraj kamena, pa pomoću ovog viska dobro ispitao da li je zid prav. Morao sam često da skidam čitave redove opeka i da ih drukčije redam, ali posao nije ostao bez uspjeha: poslije osam dana dimnjak je bio gotov, i ja sam mogao da upalim vatru u svome novom ognjištu. Gorjela je odlično i dobro vukla. Na dnu prednje strane ognjišta ostavio sam rupu kroz koju sam stavljao drva na vatru.

Sutradan, otvorio sam kornjačine kore, izvadio meso, pa ga, vezano o gajtan, objesio u svoj novi dimnjak. Naumio sam da ulovim dosta koza i tako skupim dovoljno mesa za zimu.

Toga dana imao sam sreću da uhvatim jednu živu kozu zajedno s njenim mladim. Dobio sam na taj način svježeg mlijeka i nisam više morao da pijem samo vodu s izvora.

*

Moj kalendar pokazivao je već 20. oktobar.

Nije bilo više onako toplo kao u avgustu, ali nije bilo ni hladno. A moje pocijepane haljine, ukoliko sam ih uopšte imao, nisu me mnogo utopljavale. Pred kraj oktobra padala je kiša tri dana neprekidno.

"Ovo je početak zime!" mislio sam i već me hvatala jeza.

Ali poslije tri dana opet je sinulo ljepše sunce. Nisam se zavaravao time, nego požurih da skupljam zimnicu.

Koliko je moje iznenađenje bilo kada između osušenog i požutjelog bilja otkrih mlado zelenilo i vidjeh kako drveće pupi. Izgledalo je kao proljeće! Da se nisam prevario u računu ili da nisam, kao medvjed, prespavao zimu?

BOLEST

Početak novembra, jednog jutra, bilo je dosta hladno. Hi se meni bar tako učinilo. Ustao sam i osjetio da sam tako slab da ni do izvora neću moći da odem po vodu. Zubi su mi cvokotali, a glava mi je bila tako teška da sam je jedva mogao držati uspravno. Šta je to?

– Leći ću, pa ću se ispavati – kazao sam.

Ali nisam mogao da spavam. Obuze me odjednom vrućina i znoj me obli. Vidjeh daje ovo groznica i veoma se uplaših.

– Šta će biti sa mnom ako se razbolim, pa ne budem mogao ustati? Ko će mi dati da jedem? Ko će me njegovati ?

Opet sam se sjetio roditeljske kuće, gdje mi je majka kuhala čaj čim nazebem i zvala Jjekara. O, da moja majka zna kako sada ležim bolestan!

Pobrkaše mi se misli, i ja padoh u san ili bunilo.

Kada sam se probudio poslije nekog vremena, osjećao sam toliku žeđ da sam jedva mogao da pokrenem jezik u ustima, f

U pećini nisam imao više vode. S mukom ustadoh, da u jednoj škoh'ci donesem vode s izvora. Taj

put bio je najteži u mom životu. Hvatala me nesvjestica, sve se vrtjelo oko mene. Morao sam svaki čas da sjedam i da se odmaram. Dva sata sam proveo na tome putu, koji sam inače prelazio za nekoliko minuta. A kada sam se vratio, pao sam kao mrtav na svoju postelju od sijena.

Uveče sam još jednom ustao i stavio drva na vatru.

Cijelu noć sam proveo u bunilu. Izjutra sam bio tako slab da nisam mogao pružiti ruku i školjku s vodom prinijeti ustima.

Pomišljao sam već na smrt.

– Kad budem umirao, niko me neće držati za ruku, niko mi neće sklopiti oči. Niko neće znati da sam umro, niko me sahraniti neće.

Dah mi je bio sve kraći, a žeđ nepodnošljiva. Drhtavim rukama tražio sam vodu. Na nesreću, gurnuo sam školjku, voda se prosula i pokvasila moje sijeno. Bio sam slab da se dignem i ležao sam u toj vlazi.

U tome času sam najbolje osjetio svu nesreću svoju. Moje su usne stalno šaputale:

– Majko, draga majko, dođi da mi pomogneš!

Vatra mi je razdirala grudi, oči mi gorjele, a u ušima je zujalo. Pokušavao sam da gledam, ali nisam mogao. Sklopio sam onda ruke i poželio smrt. U mislima sam molio svoje roditelje da mi oprostite.

Učinilo mi se tada kao da zemlja tone poda mnom. Oko mene je zagrmjelo, plamenovi izbili iz kamenja, vrisnuo sam i poletio u dubinu...

Ne znam koliko sam ležao tako u bunilu. Kada sam opet došao k sebi, miris cvijeća dopirao je do moje pećine, a napolju vrećala koza. Podigao sam glavu i pogledao. Bilo je tako lijepo!

Sjeo sam da bih bolje mogao gledati. Uzeo sam onda štap, koji je ležao kraj mene, pa se

digao. Mogao sam da stojim! Noge su mi drhtale, grudi disale teško, ali – mogao sam da stojim!

Klecajući, izišao sam iz svoje pećine.

Koze dotrčaše i stadoše me gledati začuđeno. Pojele su sve sijeno u dvorištu. Morao sam da pomuzem svoju kozu muzaru, jer joj je vime bilo prepuno mlijeka. Sjeo sam i pomuzao je u ljusku kokosovog oraha. Pio sam kozjeg mlijeka i utišao njime strašnu žeđ. Ovaj napor, od postelje dovde, toliko me umorio da sam odmah legao i tu zaspao.

Kad sam se probudio, osjećao sam se već mnogo snažniji. Ustao sam, stavio drva na žar, otvorio vrata na dvorištu i pustio koze da napolju traže hrane. Sjeo sam onda opet, popio ostatak mlijeka i ponovo zaspao.

Bolest je brzo prolazila. Još istog dana mogao sam da odem na izvor po vodu. Ubrao sam u isto vrijeme nekoliko kukuruza.

Prolazeći pored svog kalendarskog drveća, zaustavio sam se, pa zarezao tri crte. Računao sam da je moja bolest trajala tri dana. Pri tom na drugom drvetu izbrojah mjesece, Vidjeh tada, na svoje veliko iznenađenje, da je danas 10. novembar. Pa ipak još nije ličilo na zimu. Nisam više

znao da li se uopšte mogu nadati zimi na ovom ostrvu.

Htio sam da ovoga dana svoje ozdravljenje proslavim dobrim ručkom. Uzeo sam suho meso iz dimnjaka i pomislio:

"E, kada bi još bilo hljeba!"

Ali ja više nisam govorio kao ranije: "Toga nemam, pa ću morati bez toga da živim!" nego: "Toga nemam, to moram da stvorim!"

Za hljeb je potrebno brašno, to sam znao. Pšeničnog brašna nisam imao, ali se i od kukuruza dđ napraviti brašno.

Da bi se zrnevlje samljelo, treba imati stupu ili dva mlinska kamena.

– Mlinskog kamenja nemam, ali poslužiće dobro i dva obična kamena.

Izabrao sam ravan, gladak kamen, posuo po njemu punu šaku kukuruza, pa manjim kamenom samlilo ova zrna u brašno. Nisam imao ni sita ni rešeta da brašno prosijem, nego sam rukom morao da trijemim sve što je krupnije ostalo. Valjalo je sada umijesiti tijesto. Nisam imao naćve, ali mi je za to dobro poslužila opet jedna kornjačina kora. U nju sam usuo brašno, usuo malo mlijeka, dodao malo soli, pa umijesio tijesto onako kako sam vidio da se kod kuće mijesi. Napravio sam male pogače, stavio ih na vreo kamen u ognjište i pekao na vatri. S vremena na vrijeme okretao sam te pogače da porumene i sa druge strane.

Kada sam okušao male kukuruzne hljebove, nisam bio baš naročito oćaran. Bili su tvrdi; jedva sam mogao da grizem. Ali ovo je bio prvi pokušaj, i ja sam se nadao da će drugi put biti bolje. Uostalom, i ovo se jelo sasvim dobro uz suho meso.

*

Moje haljine su visile na meni u samim krpama. Još malo, pa će se raspasti.

– Krojaća nema na ostrvu. Moram, dakle, sam sebi da sašijem haljine.

To sam rekao, pa sam prostro sve jareće kože koje su ležale u mojoj pećini i vidio da imam dovoljno pribora. Ali gdje da nađem makaze, iglu i konac? Razmišljao sam i ovo smislio: mjesto makaza upotrijebiću nož. Moj nož od kremenjač je bar koliko jedne makaze. Mjesto igle poslužiće jedna tanka, zašiljena koska, a fina vlakna od like uvrteću, pa ću napraviti konac. Moja igla, istina, nije imala ušica. Ali i tu sam se umio pomoći. Kamenim nožem napravio sam u gornjem dijelu igle usjek, pa tu stavio konac i uvio ga nekoliko puta. Tako sam sastavio sav krojački alat, i posao je mogao da počne.

Dva najmekša krzna položio sam preda se na zemlju, pa nožem iz svakoga izrezao jedan dio pantalona sa po dvije nogavice. Metnuo sam onda oba dijela jedan na drugi i ušio ih zajedno.

U siječenje kože morao sam uložiti svu snagu, a za šivenje sve strpljenje. Sto puta mi je valjda

padao konac s igle, a toliko isto puta igla nije mogla da prođe kroz tvrdnu kožu.

Ovako više nije išlo. Sjetih se da bi bolje bilo da prvo nekim šiljatim kamenom probušim rupe, pa tek onda šijem. Kad sam rupe probušio, vidio sam da mi je igla nepotrebna, jer sam golim prstima brže šio.

Poslije jedne nedjelje napornog rada bile su gotove moje pantalone. Ne mogu ih nazvati nekim majstorskim djelom. Neštavljena koža bila je tvrda i grebla je. Stajale su vrlo hrđavo i svaki krojački šegrt smijao bi se slatko da me je vidio kako izgledam u njima. Pa ipak, ja sam se ponosio svojim djelom i govorio samome sebi:

– Sve se mora naučiti! Krojač je uvijek samo krojač. A ja sam i kuhar, i pekar, i lovac, i vrtlar, i zidar, i stočar i pisac kalendara. Ja sam zadovoljan novim pantalonama, a to je glavna stvar.

Ali mislio sam pritom.

"Moram štaviti kožu. Ovako je isuviše tvrda."

Sutradan sam odnio sve kože koje sam imao na more, spustio ih u vodu, a odozgo stavio veliko kamenje. Primijetio sam tada da je more oko ostrva puno raznih riba.

– Zašto ne bi Robinzon bio i ribar? – upitao sam samoga sebe.

Otrčao sam kući, donio svoju mrežu; uz put sam razmišljao kako bih onu lovačku torbu mogao pretvoriti u ribarsku mrežu.

Kad sam stigao do obale, odriješio sam čvorove pomoću kojih sam od mreže napravio vreću, jedan savitljiv prut razapeo oko ivica svoje mreže, stegao čvrsto, pa odozgo vezao jednu dužu granu. Spustio sam onda mrežu u vodu, pa je izvukao poslije nekoliko minuta i našao u njoj tri velike ribe. Dvije sam pustio, a jednu zadržao i odnio kući.

Ali kako da spravim ribu? Nisam mogao da je nataknem na ražanj, pa da je pečem na vatri kao jareće meso! Morao sam da je ili pečem na masti ili da je kuham u loncu. Međutim, nisam imao ni masti ni lonca. Da li ću zbog toga morati da se odrekнем ribe! Cijelo veče razmišljao sam kako bih mogao napraviti jedan lonac.

Sutradan izjutra donio sam grudvu ilovače i stao da je gnječim, ali mi ispod ruku nikako nije moglo da ispadne nešto što bi koliko-toliko ličilo na lonac. Neraspoložen, bacio sam

ilovaču preko ograde, dohvatio i onu ribu, pa je hitnuo u vatru. Stade riba cvrčati i po dvorištu se rasprostire neprijatan miris. Kada sam izvadio ribu poslije nekoliko minuta, spoljni dijelovi su bili izgorjeli, ali iznutra nađoh ukusno meso.

Moj prvi naredni posao bio je da napravim kaput. Izvadio sam kože iz vode, pa ih kamenim nožem ostrugao s mesnate strane. Bio je to naporan rad i mnogo mi je znoja poteklo sa čela. Ipak, primijetio sam uskoro da su kvašene i ostrugane kože mnogo mekše i savitljivije nego što su ranije bile.

Kad sam najzad ostrugao dovoljno koža, bacio sam se na krojenje. Trebalo je tu dobro misliti i kako će se skrojiti koji dio. Jer ako hrđavo skrojim, moram nove kože da štavim i stružem. Nedjelju dana proveo sam opet na krojačkom poslu. Kada sam najzad obukao gotov kaput, vidio sam da mi je suviše velik.

– Ne smeta, – kazao je dobri mušterija Robinzon hrđavom krojaču Robinzonu – bolje da je kaput velik nego malen.

Kao posljednji dio odijela napravio sam još jednu šiljastu kapu, opet od jareće kože.

Iduće nedjelje krenuo sam na obalu prvi put u novom odijelu. Kad sam vidio svoju sliku u vodi, izgledalo mi je da vidim novog nepoznatog čovjeka. Bio sam sav zavijen u krzno i ličio na nekog jarca koji stoji na dvije noge.

SLUČAJNI PRONALASCI

Idućih dana pokušavao sam opet da napravim lonce. Uzeo sam ilovače, pa sam strpljivo počeo da pravim nešto nalik na lonac. Prvi pokušaj nije uspio. Drugi samo donekle, ali kad sam se treći put dao na posao, već se pod mojom rukom javio pravi lonac. Što sam više radio, sve brže mi je išlo od ruke, i lonac je izgledao sve bolji. Sedmi lonac izgledao je sasvim okrugao i zidovi mu nisu bili onako debeli kao kod trećega lonca. Stavio sam taj posljednji lonac pored onoga koji sam prvi napravio i sa čuđenjem vidio kolika je razlika.

– Bez muke nema nauke! – rekao sam onda. I zaista, niko se naučen nije rodio.

Ostavio sam onda lonce na sunce da se suše. Kada su se osušili i stvrdli, usuo sam u najljepši lonac vodu, bacio unutra jednu ribu, koju sam prije podne ulovio, pa stavio lonac na vatru. Ali, na žalost, čuo sam uskoro neko sumnjivo cvrčanje i kada sam digao lonac, vidjeh da na spoljnoj strani stoji kap vode.

– Teško meni, pa ovaj lonac propušta vodu! Sjetio sam se onda kako sam čuo jednom da se lonci peku. Prosuo sam vođu iz lonca, pa prazan

lonac stavio opet na vatru. Nije prošao ni minut, a lonac je pukao i crepovi se rasuše po žeravici.

Stojao sam neko vrijeme ne znajući šta da radim, a onda pomislih:

"Biće daje vatra isuviše jaka."

Uklonio sam nekoliko grana s vatre, te je sada sasvim slabo gorjela. Stavio sam onda

drugi lonac i pustio da se polagano zagrijava. Kada primijetili da lonac ne puca, dodadoh još drva i uskoro doživjeh tu radost da vidim kako je lonac počeo da se žari.

Nisam spavao cijele noći, nego redom pekao lonce. Pred zoru skinuo sam ih s vatre i ostavio da se hlade. Otišao sam onda da spavam.

Uveče sam pokušao opet da skuham ribu. Ali poslije kratkog vremena ponovo je zapištalo i kada sam zagledao malo bolje, vidio sam da i pečeni lonac propušta vodu.

– Staje ovo? – uzviknuo sam ljut i iznenađen. – Sad imam lonce, pa opet ne mogu ništa da kuham.

Polu noći proveo sam razmišljajući o tome kako lončari postižu da njihovi lonci ne propuštaju vodu. Činilo mi se da sam jednom u školi slušao o tome, ali ja sam obično na jedno uho primao, a na drugo puštao sve što učitelj kaže. Sada sam se gorko kajao zbog toga.

Sutradan izjutra stavio sam tri lonca u isto vrijeme na vatru. Nadao sam se da će se bar jedan pokazati dobar. I doista, jedan lonac zadrža svu vodu

i ne propusti ni jedne kapi. Kad ga bolje pogledah, vidjeh da unutra na dnu šija nešto nalik na staklo. Tu sjajnu prevlaku drugi lonci nisu imali.

– Otkuda to? – pitao sam samoga sebe.

Pade mi tada na pamet da sam u taj lonac bio stavio malo soli. Sada je soli nestalo, ali se javila ova staklasta prevlaka.

Uzeo sam dosta soli iz svoje ostave, pa u svaki lonac bacio punu šaku. Ispekao sam onda lonce još jednom, pa ih ostavio preko noći da se ohlade.

Izjutra sam imao četiri lijepo gledosana lonca. Htio sam da odmah u sva četiri nešto skuham i priredim veliku gozbu.

– Ovaj dan mora da se proslavi! – rekao sam.

Stavio sam onda u jedan lonac parče slanog mesa, u drugi ribu, u treći kornjačina jaja, u četvrti kozjeg mlijeka s kukuruznim brašnom.

Malo je potrajalo, pa je na mom ognjištu počelo da se puši kao u kuhinji neke gostionice.

Toga dana jeo sam i čorbe, i mesa, i ribe, i kornjačinih jaja i kačamaka, a najzad sam se i voćem zasladio.

Prosto sam se umorio od jela. Cijelo poslije podne ništa nisam mogao da radim.

Predveče je počelo da me zavija u stomaku, te nisam ni večerao. Vidio sam da ne valja ništa što je pretjerano i zarekao se da odsad neću biti tako proždrljiv.

*

Desilo mi se da nekoliko dana zaboravim da povučem onu crtu na kalendarskom drvetu. Vidio sam zbog toga da moram napraviti neku vrstu rasporeda časova, isti za svaki dan.

Podijelio sam zato dnevni rad na ovaj način: izjutra sam muzao kozu i spremao doručak. Odlazio sam onda na more pa se kupao, a polazeći od kuće, puštao koze van ograde. Prije podne provodio sam radeći u dvorištu na svemu što je bilo potrebno. U podne – po tome što je sjenka tada najkraća poznao sam da je dvanaest časova – prekidao sam posao i ručao.

Legao bih onda i spavao nekoliko

sati pošto je za rad bila velika vrućina. Poslije podne produžavao sam rad i izlazio da donesem što je potrebno za hranu. Pri zalasku sunca utjerivao sam koze, muzao opet i ostavljao mlijeko u podrum. Triput dnevno, pred doručak, ručak i večeru, stavljao sam drva na vatru brinući da mi se ne ugasi. Pred polazak na spavanje posljednji posao bio mi je da taj dan unesem u kalendar.

Držao sam se stalno ovog rasporeda rada i uskoro primijetih sa radošću da nikada nisam zaboravio da uradim nešto što je važno.

Sad mi je prvi posao bio da napravim sto i stolicu. Želio sam da sjedim za stolom kao kod kuće, a ne na zemlji, kao divljaci.

Nije mi bilo teško napraviti sto. Zabio sam četiri grede u zemlju, pa onda postavio odozgo jednu ravnu kamenu ploču.

Više mi je posla zadala stolica. Morao sam da joj noge vežem ukrštenim prečagama; inače, čim bih sjeo, razišle bi se noge i stolica raspala. Razumije se, mogao sam da napravim klupu nalik na onaj sto, s usađenim nogama, ah' želio sam da imam pravu stolicu, koju ću moći da nosim kud hoću. Pokušao sam prvo da prečage vežem gajtanom za noge od stolice. Ali to nije bilo dovoljno. Morao sam da ih nekako bojje učvrstim. Najbolje bi bilo da sam mogao da napravim prečage. Ali ja nisam imao svrdla.

– Nemam svrdla; moram onda da ga napravim!

Uzeo sam parče tvrdoga drveta, zašiljio ga, namjestio na parče mehkog drveta i počeo da okrećem ovo svrdlo između dlanova onako kao što je moja majka okretala bućkalo kad je pravila maslo. Bio je to naporan posao. Pri tom nisam sa dovoljno snage pritiskao svoje svrdlo, a to je bilo neophodno. Vezao sam zato na svoje svrdlo jedno poprečno drvo, te sam mogao lahko da okrećem rukom. Sad je istina, pritisak bio jači, ali okretanje sporije. Osim toga, svrdlo je lahko ispadalo iz rupe.

Morao sam da izmislim neko drugo svrdlo. Izabrao sam jednu granu koju sam mogao da okrećem bez prekida. Potreban pritisak dobivao sam na taj način što sam gornji dio ove račve držao ispod brade, a bradu sam zaštitio stavivši krzno između podbratka i svrdla.

Sad je posao išao brže. Poslije nekoliko minuta u onoj rupi skupilo se već dosta finih strugotina.

Odjednom počеше strugotine da se puše. Iznenadili se, pa prekidoh s bušenjem i primijetili tada da je donji dio moga drvenog svrdla sasvim vruć. Brzo sam produžio da bušim dalje sluteći da će se desiti nešto neobično. Već poslije nekoliko obrta užariše se one strugotine. Kad sam stavio na njih nekoliko suhih vlakana like i duhnuo, javi se plamen.

– Aha, – uzviknuo sam oduševljeno – sada sam otkrio tajnu kako divljaci prave vatru.

Nije mi sada, istina, bila potrebna vatra, jer je na ognjištu gorjela moja "vječna vatra", kako sam je nazivao. Pa ipak, nije bilo zgoreg upamtiti kako se može vatra upaliti ako me ova iznevjeri. Vratio sam se onda svome poslu, koji nije bio ni lahak ni brz. Ali nisam morao da žurim. Poslije nekoliko dana okvir stolice bio je gotov. Sjedište sam opleo od like i najzad sam kao čovjek od reda mogao da stolicu privučeni stolu pa da tako sjednem i jedem sjedeći

kao što sam naučio.

VJEČNO LJETO

Kad sam jedno veče dovodio u red svoje kalendare i brojao dane i mjesece, vidjeh, na svoje iznenađenje, daje danas 24. decembar.

– Badnji dan.

Na ostrvu je sijalo toplo sunce, a zelenjelo se kao u mjesecu maju. Zar to nije bilo čudno! Još jednom sam prebrojao mjesece. Tačno. Badnji dan. Znači, ostrvo se nalazi negdje blizu polutara, te nema zime čak ni o Božiću.

Dugo sam stajao pored svog kalendarskog drveća i sanjao o onom lijepom vremenu kada je kod kuće gorjela jelka i kada su se dijelili pokloni.

Htio sam ipak da i sam proslavim Božić. Htio sam da bar imam jelku. Na ostrvu nisu rasli četinari. Potražio sam zato jedno manje narandžino drvo, pa ga donio pred pećinu i ukopao u zemlju. Kad bih sad imao svijeće! Lutao sam dugo i tražio nešto što bi moglo zamijeniti svijeće. Našao sam samo suhe grančice. Zamočio sam ih u rastopljenu kozju mast, pa sam onda te grančice vezao za drvo.

Dotle se sasvim smrklo. Upalio sam svoje svijeće.

Dugo sam onda sjedio pored ove jelke i razmišljao o svojoj otadžbini i svome djetinjstvu. Kad bih

samo još jedan jedini put mogao da provedem Božić kod kuće! Kako sam čeznuo za tim! Oko mene, primamljene svjetlošću, skupile su se moje koze i jarići. Ja sam ih milovao i govorio:

– Da moja majka zna kako sjedim ovdje sam pored jelke, oči bi isplakala! Nikoga ovdje nemam sem vas. Biću zato dobar prema vama, čuvaću vas i njegovati. Sutra izjutra donijeću vam najljepšu i najsočniju travu da i vi provedete lijep Božić.

Pogasio sam onda svijećice, pa legao da spavam.

*

Uskoro, doživio sam veliku radost.

Cesto sam dosad na ostrvu viđao papagaja. Nekoliko puta pokušavao sam i da uhvatim ove ptice sa šarenim perjem. Ali nikad mi nije polazilo za rukom. Danas, kada sam odapeo strijelu, pogodio sam jednog papagaja u desno krilo, te ruje mogao da leti. Potrčao sam za njim i htio sam da ga rukama uhvatim. Papagaj se branio i kljunom i kandžama, te nisam znao kako da ga do kuće donesem. Bacio sam, najzad, svoju lovačku mrežu na papagaja i tako ga odnio.

Kad sam ušao u dvorište, iznenadio sam se videći da je, dok sam ja bio u lovu, jedna koza dobila dva jareta. Imao sam sad već dosta koza, a dobio i jednog papagaja da mi pravi

društvo.

Prvi posao bio mi je tada da napravim krletku. Od pruća sam ispleo prozračnu kućicu za svoga

papagaja i proturio nekoliko prečaga na kojima će moći da sjedi.

Još istoga dana stavio sam pticu u krletku, a već sutradan mogao sam čuti kako papagaj pušta razne kreštave glasove. Iz škole sam znao da papagaji lahko mogu naučiti da govore čitave riječi, pa sam svome đaku govorio riječ: Robinzon. Nije dugo vremena prošlo, a moja šarena ptica ponavljala je takođe moje ime da sam ga već mogao razumjeti.

Brbljao je sad papagaj po cio dan, a kad bih se ja vratio iz lova, vikao je dvadeset puta jedno za drugim:

– Robinzon! Robinzon! Robinzon!

Radovao sam se mnogo i veselim jarićima. Po cio dan skakali su oni nestašno po dvorištu i trčali mi u susret čim vide da dolazim. Ja sam uvijek donosio najbolju travu i najslađe lišće za njih. Znali su to jarići dobro, pa me njuškali sa svih strana kada dođem kući.

Živio sam zadovoljno usred ove velike četvoronožne porodice. Ipak nisam napuštao nadu da će se jednom pojaviti neki brod u blizini ostrva i da će me povesti u Evropu.

*

Bio sam već pet godina na ostrvu. Naučio sam za to vrijeme da pravim i maslo, i sir, sagradio sam i postelju za sebe, a za svoje koze – bilo ih je već dvadeset na broju – napravio sam staju.

U posljednje vrijeme mučila me čežnja za roditeljskom kućom. Satima sam sjedio na obali i gledao beskrajnu vodu koja se preda mnom pružala.

Kada je bilo vrlo vedro i sunčano vrijeme, vidio sam daleko na vidiku traku zemlje. Često sam se pitao:

– Žive li tamo ljudi? Zašto ne dolaze ovamo? Ili čekaju možda da ih ja prvi posjetim?

Misao da vidim kakva je ta zemlja nije me više napuštala. Htio sam da sagradim čamac, pa da se prevezem preko. Izgledalo mi je najjednostavnije da izdubim stablo nekog drveta. Razumije se, nisam mogao ni pomisliti na to da u šumi oborim neko drvo. Kako bih oborio ogromno drvo i kako bih ga tek dovukao do mora? Ali nepogode, koje su s vremena na vrijeme bjesnile po ostrvu, poobarale su poneko drvo.

Takvo jedno drvo, dugačko gotovo trideset stopa ležalo je na obali, udaljeno od moga stana četvrt časa hoda.

To sam drvo htio da izdubem. Mada sam sad imao jednu već dosta dobru sjekiru od kremenca, posao je slabo napredovao. Radio sam već dvije nedjelje i onda izračunao da će mi biti potrebna bar godina dana da stablo izdubem. Morao sam da nađem neko drugo sredstvo. U nekoj knjizi čitao sam da divljaci izdubu drveće pomoću vatre. Prenio sam vatru iz svoga dvorišta, pa počeo da palim unutrašnjost ovog stabla. Kad bi se jedan dio

ugljenisao, lahko sam mogao da ga istružem svojom sjekiricom od kremenca.

Poslije tri mjeseca, stablo je bilo izdubljeno. Isto toliko vremena bilo mi je potrebno da

sasiječem korijen i grane. Vatra mi je i ovdje učinila velike usluge. Tek sada je moje stablo počelo da liči na čamac.

Javilo se sad novo pitanje: kako ovu grdosiju da dovučem do vode? Čamac je ležao nekih pet stotina koraka daleko od mora, ali je bio toliko težak da ga nisam mogao ni pomaći ma koliko se mučio. Pokušao sam onda da ga dovaljam. Dovukao sam prvo tri oblice da ih podvučem pod čamac. Ali zato je bilo potrebno da neko čamac podigne. Moja snaga nije bila dovoljna. Sjetih se onda kako sam nekada pomoću poluge digao onaj teški kamen koji je nepogoda oborila pred moju pećinu. Što je bilo moguće učiniti s kamenom, moći će da se i sa čamcem uradi. Onu oblicu koja je bila namijenjena za to da se na njoj do mora dovalja novi čamac upotrijebio sam prvo kao polugu, pa kada je ispunila taj zadatak, našla se ispod čamca. Pomoću tri valjka valjao bih pet koraka čamac bliže moru. Onda bih zadnju oblicu uzeo i stavio naprijed. Na taj način dogurao sam teški čamac za nekoliko dana do morske obale. Da ga ne bi odnijela prva plima, vezao sam ga zajedno drvo na obali jakim konopcem, koji sam naročito za to opleo od like.

Srce mi je ludo kucalo kada je poslije nekoliko časova čamac počeo da se kreće. More je raslo, jer

je bila plima, i talasi su već zapljuskivali moj čamac, a uskoro ga i ponijeli. Zadrhtao je on i zaplovio po moru.

Kad sam umio čamac da napravim, nije mi bilo teško da odjeljam i jedno veslo. Odlučio sam onda da, prije nego što se otisnem dalje, oplovim oko ostrva. Nisam znao koliko je. I zato nisam mogao ni znati koliko će trajati taj put. Morao sam da se dobro snabdijem namirnicama. Donio sam u čamac nekoliko komada suhog mesa, šest hljebova, razno voće i nekoliko ćupova s vodom za piće. Stavio sam tu i svoj novi suncobran koji sam napravio>:<\$ jftl^K će kože. Time sam završio sve pripreme za put.

OPASNA STRUJA I JOŠ OPASNIJI LJUDOŽDERI

Na dan 6. decembra sedme godine svoga boravka na ostrvu, izjutra u pet časova, otisnuo sam se na more. Ali već poslije kratkog puta vidjeh da je opasno ostati u blizini ostrva. Bilo je tu mnogo stijena i sprudova. Zato sam se navezao dalje od obale.

Odjednom, još to prije podne, primijetili da moj čamac sve brže plovi. Sta je to? Uskoro je plovio tako brzo da se uplaših. Bilo je očevidno: čamac je dohvatila neka struja i nosila ga daleko od ostrva. Uzalud sam veslao i odupirao se pokušavajući na sve načine da čamac izvučem iz struje. Sjekao je on brzo vodu i već poslije dva sata plovidbe ostrvo postade nalik na neku crnu traku na kraju vidika.

Sav očajan, pokrio sam lice rukama i stao da jadikujem:

– Zašto nisam ostao na svome ostrvu? Tu sam imao svega! Sad moram da propadnem

na širokom moru.

Oko podne podiže se strašan vjetar. Pomislih da će to biti moj kraj, ali uskoro vidjeh da mi vjetar donosi spas. Potjerao je moj čamac u stranu. Sav radostan primijetio sam da sam se spasao one snažne morske struje. Dohvatio sam opet veslo i,

pomognut jakim vjetrom, povezao ka obali. Ukaza se preda mnom opet obala moga ostrva i to mi dade nade da nisam izgubljen i da ću se opet vratiti kući.

Poslije napornog veslanja od nekoliko sati, stigao sam u mirnije vode. Pred samo veče pristao sam u jednom zalivu.

Kada sam kročio ponovo na tvrdu zemlju, pao mi je kamen sa srca. Na obali sam večerao, pa onda legao u čamac da spavam. Prije toga sam još jednom dobro pogledao da lije čamac čvrsto vezan za drvo. Da se još danas vratim kući, nisam mogao ni misliti, jer je od zaliva do moje pećine moralo biti bar nekoliko sati hoda. Lutajući po ostrvu, još nikada nisam došao u ovaj kraj.

Sutradan izjutra popeo sam se na jedan brežuljak da vidim gdje se nalazim. Procijenio sam da me od moje pećine rastavlja ne nekoliko sati, nego čitav dan. Bio sam, izgleda, na sasvim drugom kraju ostrva. Mogao sam da se vratim pješice, ali nisam želio da ostavim čamac tako daleko od svoga stana. Sjeo sam opet u njega, pa ga pažljivo istjerao iz zaliva i krenuo lagano sve pored obale. Tek stoje prošlo podne, a ja opet naidoh na jedan zaliv, koji je izgledao zgodan za pristanište. Utierah tu čamac, vezah ga zajedno drvo pa pješice pođoh kući.

Ovaj mi predio nije bio sasvim nepoznat. Kad sam išao u lov, nekoliko puta sam stizao dovde.

Od veslanja i od vrućine toliko sam se umorio da sam morao leći u sjenku. Tek što sam legao, zaspao sam.

Probudih se iznenada. Ko me je zvao^po imenu? Skočio sam obradovan i iznenađen. Čuo sam sasvim jasno:

– Ro-bin-zon!

Glas je dolazio odozgo. Pogledah gore i vidjeh na jednoj grani svoga papagaja.

– A ti li si? – uzviknuo sam. – Kaži ti meni, bjegunce, kako si ovamo stigao?

– Ro-bin-zon! – glasio je odgovor.

– Šta tražiš ovdje?

– Ro-bin-zon!

– Da se mene nisi zaželio?

– Ro-bin-zon!

Papagaj, kao daje razumio šta ga pitam, sletje na moje rame, pa me kljunom stade milovati po obrazu. Zajedno smo se vratili kući.

Kada smo stigli u blizinu moga stana, pojuriše sve koze iz staje i dotrčaše vrećeći.

– Staje? Šta želite? – upitao sam ja.

– Mek, mek meee! – vrećale su sve uglas. Praćen ovim velikim čoporom, ušao sam u dvorište i skuhao večeru.

*

Godinu dana je prošla, a ja nisam pomišljao da se opet vozim po moru. Ali se najzad javi stara želja. Htio sam samo da prije toga vidim kako izgleda druga strana ostrva i kako tamo stoji sa morskom strujom.

Krenuo sam zato jednog dana pješice kroz ostrvo pa se popeo na brijeg koji je dopuštao lijep pogled na more. Ali kako se sa brijega ništa od morskih struja nije moglo vidjeti, siđoh na obalu koja je bila s druge strane.

Odjednom kao da me munja osinu. U pijesku opazih trag čovječijeg stopala. Izgubio sam dah od iznenađenja. Prva mi je misao bila:

Ljudožderi!

Neću da se pravim hrabar kad nisam bio. Reći ću istinu: okrenuo sam se odmah i stao da bježim natrag što sam brže mogao. Prezao sam od svakoga žbuna, jer sam mislio da se tu možda sakriva neki ljudožder. Polumrtav sam stigao do kuće. Brzo sam izvukao balvane koji su služili mjesto vrata, još brže ih vratio u njihove jame. Bježao sam kao da me gone gomile ljudoždera.

Pred očima sam stalno imao one strašne tragove stopala. Na ostrvu je, dakle, bilo živih ljudi. Ali kako to da dosad nisam vidio još nijednog čovjeka? Da li su to divljaci, ljudožderi? Trag u pijesku je jasno dokazivao da je tuda još prge kratkog vremena koračao neki čovjek. Bio je to otisak gole noge, a ne obuće. Možda su to bili divljaci s onog ostrva ili sa kopna koje se s obale vidi u daljini? Ako su primijetili moj čamac? Vratit će se onda, nema sumnje, u velikom broju, pretrešće cijelo ostrvo, pronaći će me i pojesti.

Koža mi se naježi kada na to pomislih.

Poslije nekoliko dana nisam se više bojao toliko. Govorio sam tada samom sebi:

– Možda sam se prevario. Možda je to bio trag mog rođenog stopala. Da na ostrvu ima ljudi ili da neki ljudi dolaze ovamo, morao bih to ranije da zapazim.

Tako sam ja govorio ne bih li sebi ulio hrabrosti. A kada mi je palo na pamet da sam se izuo na brdu i bosonog sišao na obalu, smatrao sam izvjesnim da sam se uplašio traga svoje rođene noge.

– Ala sam junak! – smijao sam se samom sebi. – Uplašio sam se svoje noge! Drugi put će se valjda uplašiti svojih ruku i misliću da su to ruke nekog ljudoždera.

Obradovao sam se mnogo kada sam povjerovao daje to bio trag mojih nogu. Pjevao sam i zviždao i bez straha silazio na obalu. Staviše, stao sam na obalu raširenih nogu, podbočio se, pa vikao preko mora:

– Hej, hej, vi ljudožderi tamo preko vode! Jeste li primijetili već moj trag? Hodite ovamo da ga vidite! Vrijedi pogledati! Ulazak besplatan.

Ali još to veče, kada se smrklo, osjetio sam strah. Da li je to odista moj trag? Odlučio sam da za koji dan opet odem tamo i uvjerim se ima li traga neke noge – možda me je uplašila moja uobrazilja – pa ako ima, da se uvjerim podudara li se s mojim stopalom.

Po drugi put sam krenuo na put. Kada sam stigao do one obale, srce je tako počelo da mi

kuca da mi se činilo – čujem ga.

Da, ono stopalo se još uvijek moglo vidjeti. Stavio sam svoju nogu kraj traga. Otisak u pijesku bio je mnogo veći. Dakle, divljaci su ipak bili ovdje.

Opet sam izgubio hrabrost i brzo se vratio kući. Cijele noći nisam mogao da zaspim.

Pred zoru bio sam odlučio ovo: sve što imam razoriću i spaliti. Oslobodiću sve životinje. Spavaću na drvetu kao prvoga dana. Onda, ako dođu divljaci, neće naći traga čovječijeg.

Ali kada se počeo da javlja dan, počelo je nestajati i moga straha. Zajedno sa strahom napuštale su me i misli kako treba razoriti sve što sam stvorio. Naprotiv, činilo mi se da će biti pametnije ako svoj stan bolje zaštitim nego što sam učinio. Izgledalo mi je najvažnije da ga tako udesim da se spolja ne može posumnjati da je ovdje neki stan u kojem živi čovjek. Htio sam da posadim vrbe oko svoje žive ograde, pa da moje naselje spolja liči na šumu. Jedan red vrba bio bi mali za to, te se zbog toga odlučih da posadim pet ili šest redova.

Stao sam da sadim vrbovo pruće i proveo sam na tome poslu pola godine. Kada sam posljednje grane sadio, prve vrbe su bile vrljike već kao ja. Mogao sam se nadati da ću za godinu dana biti opkoljen šumom. Odsad sam u mislima svoj stan nazivao gradom.

Ali još uvijek nisam smatrao da sam van opasnosti. Šta će biti ako divljacima padne na pamet da opsjednu moj grad? Da li imam svega što mi je potrebno? Mesa, brašna i hranu za koze mogu da

spremim. Za nevolju, zaklaću koju kozu. Ali vodu nisam imao. Morao sam za vodu da idem do izvora, koji je bio izvan moga grada. Da gradim vodovod, nisam se usuđivao, jer sam imao nedovoljan i slab alat. Odlučio sam zato da ispečem velike ćupove, da ih zakopam u zemlju i da u njima držim vodu za slučaj nevolje.

Prošla je već godina dana otkad sam otkrio onaj trag. Mada se nije ukazao ni sa koje strane neki divljak, moja se briga nije nimalo smanjila. Izbjegavao sam da idem na velike izlete, a na neku vožnju čamcem nisam ni pomišljao.

Međutim, životinje koje sam lovio kao da su znale gdje stanujem, pa su izbjegavale tu okolinu. Bio sam zbog toga prinuđen da idem u lov i malo dalje. Na tim izletima nisam jednom primijetio tragove ljudskih stopala, ali uvijek samo pri obali, što je bio znak da divljaci ne žive na ostrvu, nego da dolaze ovamo. Jedanput, kada sam se usudio malo dalje, vidio sam nešto grozno: oko ostataka ugašene vatre ležale su ljudske kosti, a među njima jedna lobanja.

Za trenutak srce mi je stalo od užasa.

– Dakle, ipak, ljudožderi! – prošaptao sam uzbuđeno.

Vratio sam se u svoj grad i živio nekoliko mjeseci kao dobrovoljni zarobljenik. Otkad sam znao da divljaci odista ubijaju i jedu ljude, strah koji sam dosad osjećao pretvorio se u mržnju. Spremio sam velik broj strijela da ubijem divljake čim se pojave na ostrvu. Sjedio sam danima na stijeni iznad svoga stana i očekivao čamac sa ljudožderima.

Tek kada ništa sumnjivo ne bih primijetio, polazio bih na redovan posao.

Docnije, počeo sam da dolazim do zaključka da je nerazumno da ja napadam divljake.

Sta mogu ja jedan protiv tolike gomile neprijatelja? Dolazile su mi na pamet i druge misli.

– Imam li ja uopšte prava da nekog ubijem?

Odlučio sam da divljake ne napadam, nego da oružje upotrijebim samo ako me oni napadnu, lb je odbrana. I to je dopušteno.

NOVI DRUG PO IMENU DŽEK

Još pet godina živio sam tako na ostrvu. Niko mi nije smetao. O divljacima se više nisam brinuo. Izgledalo je da oni dolaze samo na obalu i da se brzo vraćaju. U unutrašnjost ostrva nisu išli, a ja više nisam sa strahom ispitivao stope na obali.

Držao sam se svoga rasporeda rada preko dana, muzao svoje koze, spremao maslo i sir, obrađivao kukuruzno polje, koje sam posadio, donosio so iz jama koje sam iskopao na obali, sušio meso i svako večer urezivao po jedan urez u svoj kalendar. Živio sam mirno kao da nikad nisam vidio tragove divljaka i ljudoždera.

Jednog dana, bilo je to na kraju trinaeste godine, baš sam pošao na izvor po vodu. Vidio sam tada na obali, nedaleko od moga grada, kako gori neka vatra.

"Divljaci su opet došli!" sinulo mi je kroz glavu.

Vratio sam se odmah, legao u svoju pećinu i dugo osluškivao čuje li se štogod s obale. Kada ništa nisam mogao čuti, popeo sam se na stijenu, legao potrbuške i stao da gledam ka moru. Zaista, tamo je oko vatre sjedilo devet golih prilika, i jelo. Odjednom su skočili, pa zaigrali oko vatre. Odjurili

su onda svi na obalu, gdje su bila dva čamca. Vratili su se brzo, pa opet zaigrali. Poslije nekog vremena ponovo su otrčali na obalu. Razmišljao sam šta rade i došao do zaključka da čekaju plimu. I odista, kad je voda stala da se penje, skočili su u čamce i odvezli se.

Kada ih nestade iz vida, siđoh sa svoje stijene, uzeh strijele i luk, pa odoh na obalu. Očekivao me je tu grozan prizor. Naišao sam opet na ljudske kosti.

Nisam više imao mira. Povukao sam se u svoj grad i izlazio samo kad je bila prijeka potreba. Penjao bih se prvo na stijenu da se uvjerim nema li nekog čamca na moru. Samo za vrijeme plime osjećao sam se bezbjednijim. Jer ja sam vidio da divljaci stižu s osekom a odlaze s plimom.

*

U maju iduće godine naiđe opet jedna od onih strašnih nepogoda koje sam već nekoliko puta doživio na ostrvu. U pećini sam slušao kako more urla. Od te buke i uzbuđenja nisam mogao da spavam.

Tada se odjednom s mora ču snažan pucanj. Bio sam dovoljno dugo mornar da odmah shvatim kako ovo neki brod puca iz topa tražeći pomoć.

Bez daha, brzo se popeh na stijenu. Tek što sam stigao gore i stao da gledam na more, a

ono odjeknu pucanj. Nije bilo sumnje. Ovdje neki brod bio u opasnosti te je zato pucao.

Htio sam da posadi dam znak da je ovo zemlja i da tu mogu pristati. Brzo sam nakupio sve suho drveće, koje je bilo blizu, napravio od njega gomilu, pa upalio. Plamen je drhtao, vjetar ga je povijao tamo-amo, jezivo je izgledala ta vatra u crnoj noći. Mora biti da su vatru vidjeli sa broda, jer sad stade odjekivati pucanj za pucnjem preko mora. A onda se odjednom sve utiša. Održavao sam vatru do zore, ali se više nijedan pucanj nije čuo.

Šta se desilo?

Kada je svanulo, vidio sam daleko na moru neki mračan predmet. Mogao je biti to potonuli ili nasukani brod. Ali gdje je posada? Da li se podavila? Da li se spasla? Pustili su možda čamce za spašavanje i jedan dio mornara spasao se valjda na ostrvo.

Uzeo sam jednu jareću kožu, vezao je za najduži štap koji sam imao pa tom neobičnom zastavom stao da mašem gore sa stijene. Ako ima živih /na brodu vidjeće svakako da im dajem znak, pa će mi sličnim znakom odgovoriti.

Ali na brodu se ništa nije pokretalo.

Zelja da opet vidim čovjeka s kojim mogu govoriti probudila se iznenada. Za ovih petnaest godina koje sam proveo na ostrvu navikao sam se već na svoju usamljenost, pa mi se činilo kao da sam se odučio od ljudi i od svijeta. Ali sad, kad se javila prilika da se opet nađem s ljudima, pokazalo se jasno da duboko u mome srcu živi čežnja za ljudskim društvom.

Kao lud jurio sam po obali tamo-amo i vikao:

– Ah, samo jedan da dođe ovamo! Htio bih opet da govorim s nekim čovjekom.

Niko mi odgovarao nije. Samo je odjek ponavljao moje riječi.

Bacio sam se onda u pijesak i stao da plačem tako da mi se srce kidalo.

Već sutradan sam bio mirniji i razmišljao šta da radim. Popeo sam se prvo na svoju stijenu i tražio ostatke broda. Ništa se više nije vidjelo. Oči su mi lutale niz obalu. Vidjeh tada kako dosta daleko na moru plovi olupina broda. Kljun je virio iz vode. Brzo siđoh sa stijene, pa potrčah obalom koliko me noge nose.

Odjednom zastadoh iznenađen. Preda mnom, ispružen na pijesku ležao je jedan mlad mornar. Sagoh se i oslušnuh da li diše. Ništa se nije čulo. Uzeo sam morske trave i istrljao njegovo hladno tijelo. Nije se zagrijalo. Pokušao sam da ga oživim vještačkim disanjem. Dizao sam i spuštao ruke nesrećnog čovjeka. Sve je bilo uzalud. Mladi mornar je bio mrtav. Talasi su, nema sumnje, njegovo tijelo bacili na obalu.

Ja se sruših pored pokojnika na pijesak i uzviknuh:

– Sada imam jednog čovjeka na ostrvu i taj čovjek je mrtav. Zašto nisam juče došao ovamo? Možda bih ga spasao!

Iskopao sam grob u pijesku i tu spustio brodolomnika.

Nije mi više davala mira misao da nastradali brod leži u blizini obale. Možda ima tamo još nekih ljudi kojima je potrebna moja pomoć. Možda na brodu ima korisnih stvari koje bi mi dobro došle.

Još istoga dana povezao sam se svojim čamcem u pravcu one olupine.

Kada sam stigao, vidio sam užasan prizor. Brod je ležao zaglavljn između stijena. "Virio je samo kljun, dok je sav zadnji dio bio pod vodom.

Odjednom na kljunu zalaja pas.

– Hodi ovamo! – uzviknuo sam radostan.

Pasje urlao od radosti, skočio u more i doplivao do moga čamca. Izvukao sam jednu životinju iz vode, i popeo je u svoj čamac. Pasje bio gladan i kada mu dadoh hljeba, pojede zamašno parče za tren oka.

– Jadnice, ti svakako već nekoliko dana nisi jeo – kazao sam milujući psa.

Redao sam razna imena i vidio da se pas najviše raduje kada kažem "Džek". To je, znači, bilo njegovo ime.

Uzeo sam ga onda pod mišku, pa se uspuzao na kljun broda. Nikog živog više nisam zatekao. U donje prostorije broda nisam mogao da prodrem, jer je sve bilo pod vodom. Na onome što je iznad vode virilo ne nađoh ništa što bi moglo biti od koristi. Ni životnih namirnica, ni alata ni oružja. Vikao sam, ali sam znao da većem uzalud: niko mi nije mogao odgovoriti. I niko nije odgovorio.

Vratio sam se u svoj čamac, pa zaveslao natrag, obali. Bilo je tužno. Dodirnu neko tada moju ruku. Trgoh se i okretoh. Iza mene je stajao pas i htio opet da me lizne po ruci.

– O, to si ti, Džek! Hodi k meni. Ti si jedini koga sam spasao.

Džek je legao pored mene gledajući me svojim vjernim očima.

Moje domaće životinje dočekale su Džeka s nepovjerenjem, ali se brzo navikoše na njega. I pas i koze spavali su zajedno kraj žive ograde.

Dobio sam, tako, jednog vjernog druga. Džek me je pratio kad god sam krenuo u lov. Izdaleka bi nanjušio svaku zvjerku i mnogo mi pomagao da svakog dana ulovim poneko pečenje. Svojim odličnim čulom mirisa otkrivao je on i izvore, te sam uskoro dobio jedan izvor mnogo bliže mome stanu nego što je bio onaj s kojeg sam dotle morao da donosim vodu. Džek se mogao upotrijebiti i kao čobanski pas. Izjutra je odlazio s kozama i dobro pazio da sve ostanu na okupu. Uveče ih je opet dovodio kući.

Od svih usluga koje mi je činio najviše sam cijenio njegovu stražu za vrijeme noći. Izgledalo je kao da nikad ne spava, nego se samo pravi da je zaspao. Čim bi najmanje šušnulo, skakao je da vidi šta je to pa lajao ako mu se učini sumnjivo. Sad sam mogao mirnije da spavam. Nisam se morao plašiti da će me divljaci napasti na spavanju.

PETKO

Bilo je to krajem maja 1670. godine. Navršavalo se šesnaest godina otkako sam došao na ovo ostrvo. Svake godine svetkovao sam ove dane. Kada je bilo lijepo vrijeme, sjedio bih obično na svojoj stijeni i gledao na more.

I danas sam se popeo na stijenu, pa zamišljeno gledao beskrajnu vodu očekivajući neki

brod. Još nisam izgubio nadu da ću se vratiti kući.

Vidjeh tada kako se pet čamaca približuje ostrvu. Veslači su oštro veslali i čamci su brzo sjekli vodu.

Mada sam već godinu i po dana svakoga časa pomišljao da se divljaci mogu pojaviti, uplašio sam se kada ovo vidjeh. Moj strah se povećava kada divljaci upraviše svoje čamce baš prema mome gradu. Pristali su i iskricali se na onome mjestu gdje sam ja obično lovio ribe. Za nekoliko minuta mogli su da stignu do mene. Ali divljaci, kojih je bilo tridesetak na broju, ostadoše na obali. Izvukoše čamce iz mora, pa stadoše skupljati suhe grane. Nekolicina se vrati čamcima, pa izvede dva vezana čovjeka. Odvukoše ih do vatre, koja je za tili čas bila upaljena. Jedan divljak poteže toljagom i obori jednog od zarobljenika. Drugi se odmah baciše na ovu žrtvu.

Sa gnušanjem se okretoh da ne gledam taj užasan prizor.

Kada opet pogledah, vidjeh da druga žrtva ljudoždera stoji vezana za jedno drvo. Odjednom zadrhta ovaj jadni čovjek, koji je svakog časa morao da očekuje smrt. Skupio je, izgleda, svu snagu, pa pokidao konopce koji su ga stezali. A onda je nevjerovatnom brzinom pojurio pravo prema mojoj pećini.

Reći ću iskreno da sam se uplašio. Vjerovao sam da će sada cijela gomila divljaka jurnuti za bjeguncem i da će tako otkriti moj grad, koji je jedino po imenu bio grad. Ali srećom, samo dvojica pojuriše za svojim odbjeglih plijenom. Ostali se zadržase na obali.

Bez daha sam posmatrao sa svoje stijene šta će dalje biti. Bjegunac je daleko izmakao, jer njegovo bjekstvo nisu odmah primijetili, a osim toga, trčao je mnogo brže od svojih gonilaca.

Crni trkači stizali su sve bliže mome stanu i sve veće je bilo moje uzbuđenje. Nisam duže mogao da skrštenih ruku posmatram ovaj lov na čovjeka. Sišao sam zato sa svoje stijene, uzeo strijele i luk, pozvao svoga psa, pa izašao iz bodljikave žive ograde.

Kad sam ušao u šumu, vidjeh kako bjegunac trči pravo k meni. Viknuo sam zato:

– Ovamo! Ovamo!

Bjegunac zastade kao ukopan. Iznenadila ga je, nema sumnje, moja čudna pojava pošto sam sav bio zavijen u jareću kožu. Stigoše uto i gonioci. Bilo je dovoljno da dam samo jedan znak svome vjernome Džeku: on se odmah baci na jednoga divljaka koji je gotovo stigao bjegunca i uhvati ga za gušu. Dok je ovaj pokušavao da se otme od psa, odapeo sam luk i strijelom oborio drugoga gonioca.

Bjegunac je još stajao tu i drhtao cijelim tijelom. Vjerovao je, izgleda, da ću i njega sada ubiti. Rekoh mu zato:

– Hodi ovamo. Neću ti učiniti ništa nažao.

Divljak je tresao glavom. Nije razumijevao ni riječi. Prišao je onda lagano k meni, legao na tle, poljubio zemlju i moju nogu stavio na svoju glavu. Time je svakako htio da kaže kako želi da bude moj rob.

Džek je uto napustio oborenog divljaka, pa počeo da njuška onoga koji je ležao preda mnom. Kada bjegunac vidje psa, skoči uplašen, pa potrča u pravcu obale. Vidio sam da trči

pravo u svoju propast i pokušao sam da ga zadržim vičući:

– Ovamo, ovamo. Tebi Džek neće ništa. A Džeku sam kazao:

– Lezi!

Pasje poslušao i legao pred moje noge. Kada to bjegunac vidje, vrati se lagano i stade me posmatrati sa strahopoštovanjem.

Onaj drugi divljak koji je gonio bjegunca povratio se sad malo od teške borbe sa snažnim psom. Vidjeh kako ustaje i kako se sprema da opet navali.

Tada moj divljak poče uzbuđeno skakati pokazujući na drveni mač koji mi je visio o pasu. Puštao je pri tom neke glasove koji su valjda bili njegove riječi.

– Ai, vaiha, aih!

Dadoh mu svoj mač. Divljak jurnu odmah na svog gonioca i obori ga jednim zamahom.

Pokretima, pošto riječi nije razumijevao, naredih divljaku da iskopa jamu u pijesku i sahrani svoje neprijatelje, koji su maločas htjeli njegov

život pa izgubili svoj. On poslušna naredbu i svrši posao brzo, a onda tako utaba pijesak da se nije moglo poznati da je ovdje nešto zakopano.

Očekivao sam svakoga časa da će se ostali divljaci pojaviti da traže odbjeglog zarobljenika i svoja dva druga. Na moju sreću, oni nisu ni obraćali pažnju na cio taj događaj. Zadržali su se na obali i tu se gostili svojom jezivom gozbom. Kada je naišla plima poskakali su u čamce, pa otišli ne brinući se nimalo što su dva njihova čovjeka i jedan zarobljenik ostali na ostrvu.

Tek tada povedoh divljaka u svoj stan. On se mnogo čudio raznim stvarima koje je vidio. Dugo je zagledao živu ogradu, posmatrao sto, stolicu i ostale predmete za kućnu potrebu i vrtio začuđeno glavom.

Odsjekoh veliko parče proje, pa ga namazah maslom i pružih divljaku dajući mu znak da može jesti. Divljak je u svojoj ruci okretao kukuruzni hljeb i zagledao ga sa svake strane. Tek kad sam ja i sebi namazao jedno parče i počeo da jedem, zagrizao je i on, pa produžio proždrljivo da jede. Po tome kako je jeo vidio sam jasno koliko je ovaj divljak gladan. Dobio je poslije još solju mlijeka da pije. Kada je divljak završio svoju večeru, legao je opet na zemlju pored mene i moju nogu stavio na svoju glavu.

Već se smrklo. Vidio sam daje divljak umoran, pa mu pokazah gomilu šaše pored ograde. Divljak razumje, te leže i odmah zaspao.

Tek sada sam ga bolje zagledao. Bio je visok, snažan i vitak. Izraz lica muški, bez divljine. Kosa duga, crna, bez kovrča. Brade nije imao. Nema sumnje, u njegovog naroda bio je običaj da se brada čupa. Koža mu je bila tamnomrke boje.

Te noći spavao sam u pećini, a psa ostavio na ulazu pećine da čuva stražu. Učinio sam to za svaki slučaj. Nisam, istina, sumnjao u ovoga divljaka, ali nisam smio ni da mu mnogo vjerujem.

Kada sam sutradan ujutru prišao živoj ogradi, vidio sam da divljak još spava. Tek kada je Džek zalajao, probudio se divljak i skočio.

– Hodi – rekao sam. – Doručkovaćemo sada.

Ali tek što to kazah, sjetih se da me divljak ne može razumjeti. Ipak on pode sa mnom. Ja mu dadoh parče suhog mesa i hljeba. Suho meso divljak ne htjede da jede, jer mu je izgleda, bilo slano. Hljeb je jeo tek kada je vidio da ja jedem.

Dok smo doručkovali, meni pade na pamet da ja ne znam ni kako se zove ovaj divljak. Nisam mogao da ga pitam, jer divljak ne bi razumio moje pitanje. Smatrao sam da će najbolje biti ako svome novome drugu dam ime. Pošto je jučerašnji dan, kada sam ga spasao smrti, bio petak, odlučih da ga za uspomenu nazovem Petko. Pokazao sam na njega prstom nekoliko puta i rekao glasno i razgovijetno:

– Petko.

Divljak me razumje, pa i on nekoliko puta ponovi ovu riječ. Upravio sam onda prst sebi u grudi i kazao isto tako lagano:

– Robinzon.

Ova trosložna riječ bila je za Petka vrlo teška. Niti je umio da je upamti niti da je ponovi bez greške. Stalno je miješao i slova i slogove. Govorio je i "Rosobin" i "Rosibon" i "Robosin", pa čak i "Borosin". Jednom, kada je Petko hrđavo izgovorio moje ime, viknuo je jedan snažan glas:

– Robinzon! Robinzon! Robinzon!

Bio je to moj papagaj, koji je divljaku ime svoga gospodara jasno izgovarao.

Kada smo toga dana krenuli u lov, pa naišli blizu mjesta gdje su bila zakopana ona dvojica, zastade Petko i počeo pokazivati rukama da bi trebalo iskopati poginule ratnike i pojesti ih. Zaprijetili Petku svojim drvenim mačem i mdrtt biti da sam napravio vrlo strašno lice jer se on uplaši, pa pade na zemlju i opet svoju nogu stavi na svoju glavu. Produžio je onda sa mnom i nije se više osvrtao. Izgleda da me je razumio.

Smatrao sam važnim da Petka naučim da jede životinjske meso. Zato sam ga i poveo u lov. Pogodio sam jednu kozu, pa mu onda pokazao kako treba životinju oderati i očistiti.

Stavio sam lonac s vodom na vatru da kuhani meso. Petko je gledao pažljivo i bio vrlo radoznao šta će biti s mesom u loncu. Kada voda počeo da vri, pomisli Petko da je koza oživjela. Dohvatio je moj drveni mač i htio da njime razbije lonac. U posljednjem trenutku uhvatio sam ga za ruku i spriječio. Digao sam onda lonac s vatre i pokazao uzbuđenom

divljaku da voda više ne ključa. Ali voda je opet proključala čim sam lonac vratio na vatru. Petka je ovo toliko zbunilo da se bacio pred mene na tle i poljubio zemlju. Izgleda da me je smatrao za natprirodno biće koje se razumije u čarolije.

Kada je meso bilo kuhano, uzeo sam jedan komad, posolio ga i počeo da jedem. Petko nije htio da soli svoje meso, nego je čim je dobio, odjurio s tim parčetom na kraj dvorišta, pa tu jeo. Kada je vidio moje začuđeno lice, uzeo je malo soli pa odmah ispljuvao gadeći se i čistom vodom oplaknuo usta. Ja sam onda zagrizao parče neposoljenog mesa, pa ga odmah ispljuvao i isplaknuo usta kao maloprije Petko. Htio sam time da kažem da neposoljeno meso nije ukusno. Ipak, Petka nisam mogao da nagovorim da meso posoli. Vidio sam jasno po tome da ono stoje za jednoga gadno, drugome prija. Nadao sam se ipak da će se Petko vremenom navići na hranu bijelih ljudi.

Narednih nedjelja dao sam se na posao da napravim odijelo za Petka. Pri ovom radu učio sam divljaka engleski. Pokazivao sam stvar po stvar i govorio kako se to zove. Petko je bio pametniji nego što sam mogao očekivati, volio je da uči i brzo je upamtio imena svih stvari u mome stanu. Poslije dva mjeseca razumijevao je gotovo sve što sam govorio.

Kada su haljine najzad bile gotove, naredio sam Petku da se obuče. Bilo je za mene pravo uživanje da gledam kako se Petko nevjesto ponašao u odijelu. Nikada nikakve haljine nije nosio, pa je zato isprva sve oblačio naopačke. Noge je uvlačio u rukave, nogavice na ruke.

Bio je vrlo nezadovoljan, jer mu haljine nisu pristajale. Smijući se, pokazao sam mu kako odijelo treba obući.

Petko je brzo razumio i već poslije nekoliko dana naučio je da se oblači.

RAZGOVORI O LJUDOŽDERIMA

Pošto je Petko mnogo jeo, bilo je potrebno da često idem u lov i da zbog toga ranim prije zore. Ipak, Petko mi je bio desna ruka u lovu. Morao sam se diviti njegovoj vještini u rukovanju lukom i strijelom. Nijedna zvjerka na koju bi nanišanio ne bi mogla da se spase. Petko je umio da nađe i najmanji trag divljači, na zemlji ili travi, svejedno, i u tome nadmašivao čak i moga Džeka.

Jednom je Petko odjurio u šumu i dugo se nije vraćao. Uplašio sam se šta je s njim, pa počeo da vičem što sam glasnije mogao:

– Petko! Petko!

Pojavio se uto moj divlji prijatelj iz šume noseći na leđima jednog jarca, četiri ptice i dvije druge životinje koje nisam ni poznao. Toliko je ulovio za dva sata.

Kako je već bilo podne, htio sam da u šumi ručam. Naša vatra je bila daleko. Nisam znao da li da idemo po vatru. Kada Petko vidje staja hoću, uze dva drveta, pa počeo da ih trlja jedno o drugo. Nasmijao sam se i sjetio kako sam uzalud pokušavao da na taj način izazovem vatru. Ali nije dugo potrajalo, a drvo počeo da se puši. Uskoro, gomila morske trave bila je već u plamenu.

Upitah iznenađeno Petka kako je uspio da to napravi. Petko mi pokaza oba drveta. Jedno parče je bilo tvrdo, a drugo mehko drvo. On je tvrdim drvetom bušio ono mehko i tako izazvao vatru. Sjetio sam se onda da sam i ja tako slučajno upalio drvo, mada nisam htio da ga palim, nego samo da probušim rupu. Onda, kada sam pravio stolicu.

Petko dohvati jednu ulovljenu pticu, pa je baci zajedno sa perjem na vatru. Ostavih ga da radi šta zna, ah* sam u sebi mislio:

– Ovo neće biti najbolje pečenje!

I zaista, uskoro počeo neprijatno da miriše i po tome sam mogao poznati da ptica gori. Poslije nekog vremena izvadi Petko ugljenisanu pticu iz vatre, velikom vještinom ukloni

spoljne dijelove, pa mi pruži parče mesa. Kad sam okusio, morao sam priznati daje vrlo ukusno.

Toga dana imao sam još nekoliko puta prilike da se divim okretnosti svoga Petka.

Dok smo išli pored obale, Petko je odjednom spustio svoj teret na zemlju, pa nekoliko puta odapeo luk gađajući vodu.

– Šta to radiš? – upitao sam smijući se.

– Riba! Riba! – odgovorio je Petko, pa izvukao iz mora nekoliko riba koje je strijelama pogodio.

Još nije polazio dalje od obale. Otkinuo je nekoliko parčadi mesa od ulovljene divljači, pa to spustio u vodu i odozgo metnuo kamenje da talasi ne bi odnijeli. Čekao sam, radoznao, da vidim šta

će dalje biti. Ali Petko ponovo dohvati svoj teret, baci ga na leđa, pa pođe kući.

– Zašto si ostavio meso u moru? – upitao sam ga.

– Danas noću, danas noću! – odgovorio je Petko.

Kada se smrklo, otišao je Petko na obalu, uzeo pregršt suhe morske trave, pa upalio vatru. Prinio je upaljenu travu vrlo blizu vode, pa onda gurnuo ruku u more i izvukao nekoliko rakova. Njih je primamilo ono meso, a vatra ih je zasjenila.

Bio sam iznenađen preko svake mjere. Smatrao sam uvijek da su divljaci glupi i nevjesti. Vidio sam sada da i od njih može čovjek ponešto da nauči.

Jednoga dana htjedoh da doznam nešto o narodu kome je pripadao moj crni prijatelj Petko. Među nama se tada poveo otprilike ovakav razgovor.

– Gdje živi tvoj narod?

– Tamo! – kazao je Petko, a rukom pokazivao negdje preko mora.

– Kako se zove tvoj narod? – pitao sam dalje.

– Karips.

Sjetih se da smo prije brodoloma na svome južnoameričkom brodu računali da se zaista nalazimo blizu Karipskog ostrvlja. Stanovnici ovih ostrva bili su na glasu kao ljudožderi.

– Da li se tvoj narod hrabro bori?

– Hrabro.

– Kako su onda tebe mogli da zarobe neprijatelji? Što ih niste vi pobijedili?

– Oni bili mnogi ljudi. Oni jedan, dva, tri, mnogo zarobili. Moj narod isto tako tukao, ali ne na mjesto gdje ja bio. Tamo moj narod uhvatio jedan, dva, tri, mnogo.

– Zašto te tvoji nisu spasili?

– Oni donijeli jedan, dva, tri, mnogo čamaca, pa brzo otišli. Moji nisu brzo stigli.

– Šta radi tvoj narod sa svojim zarobljenicima?

– Pojede sve.

– Na kojem mjestu jede zarobljenike?

– Na mjestu gdje htjeti.

– Da li i ovamo dolaze?

– Da, ovamo, i na drugo mjesto.

– Da li si bio kadgod ovdje i jeo ljude?

– Ja mlad, mene još ne htjeti voditi.

Sutradan, kada sam se šetao po ostrvu sa Petkom tražeći divljač, pa kad sam stigao do mjesta gdje su se obično divljaci iskrcavali, pričao sam Petku šta sam sve ovdje vidio.

– Mnogo ljudi moji pojesti ovdje! – hvalio se Petko.

Uzeo je šljunke pa počeo da ih reda po pijesku. Poredao je tako dvadeset šljunaka i onda ponosito rekao:

–Ljudi!

Htio je time da kaže da su dvadeset ljudi pojeli.

– Vaši su čamci lahki. Kako se ne prevrnu?

– Ne prevrnu. Mora paziti struju i vjetar.

– Da li su već bijeli ljudi bili dolazili kod vas na ostrvo?

– Dolazili, ali na drugu stranu od mjeseca. Mislio je da kaže – s one strane gdje mjesec zalazi.

– Šta je bilo s tim ljudima?

– Oni ubiti mnogo svijeta.

Sjetio sam se da su to bili svakako Španci koji su osvajali Karipsko ostrvlje i nisu ostali u dobroj uspomeni kod urođenika.

– Može li se odavde stići do bijelih ljudi?

– Može. Kada čamac veliki jedan, dva, tri mnogo čamaca.

Htio je svakako da kaže da se može stići lađom. Obradovao sam se kad sam čuo da Petko vjeruje da se do bijelih ljudi može stići, ali kad razumijeh da on misli da je za to potrebna lađa, bile su njegove riječi za mene vrlo mala utjeha.

Jedanput, u lovu, kad sam se opet začudio njegovoj vještini u gađanju, upitao sam ga:

– Da li kod vas svi ljudi umiju da ovako dobro gađaju?

– Da, sva djeca kod nas učiti kad su mali. Djeca ne dobiti ništa jesti ako sama ne pogoditi. Jelo zakačeno na mala grana na drvo. Djeca mora toliko gađati dok jelo ne pasti. Ko ne pogodi ne jesti ništa.

– Ali ako je dijete nevjesto, pa ne pogodi jelo?

– Mora umrijeti.

– Pa vi ste užasno svirepi.

– Ko ne gađati dobro ne treba živjeti. Šta radi* ti kad biti veliki? Ko ne gađati nema jesti.

Iz razgovora s Petkom saznao sam dosta i o njihovoj vjeri. Pitao sam jednog dana svog pripitomljenog divljaka:

– Znaš li ti ko je stvorio more i zemlju, ljude, biljke i životinje?

– Sve je napraviti stari Benamuki.

–Ko je to?

– To star, mnogo star, star više nego more i sunce i zvijezde. A svašta napraviti.

– Pa kada taj Benamuki može svašta da napravi, zašto ga svi ljudi ne poštuju kao

najmoćnijeg?

- Svi poštovati Benamuki.
- Ne. Bijeli ljudi ne znaju ko je stari Benamuki.
- Svi mi pasti i vikati: O!
- Kuda idu ljudi kada umru?
- Svi ići kod starog Benamuki.
- Da li i oni koje pojedete odlaze njemu?
- Da, svi.
- Može li čovjek da vidi Benamukija i da s njim govori?
- Da, moći govoriti s njim.
- Da li si ti već govorio s njim?
- Ne, mladi ljudi ne govore s njim. Samo ovokaki.
- Šta je to?
- Stari ljudi ići na brdo i vikati: O! Oni kazali onda šta kazati Benamuki.

Razumio sam da su ovokaki sveštenici njegovog naroda. Oni odlaze na brdo da tobože razgovaraju s bogom, pa se vraćaju narodu i kažu šta im je drago. Zato su oni i gospodari nad svim ovim divljacima, jer sve što hoće da urade vele da rade u ime Benamukija.

BIJELI LJUDI U BLIZINI

Opet je prošla godina dana.

Počeo sam da radim jedan veliki posao. Gradio sam kuću, Petko je vrijedno radio sa mnom. Već smo ispekli gomilu opeka i oborili mnogo drveća, pa ga dovukli na mjesto gdje je trebalo zidati. Mislio sam da kuću sazidani uza stijenu, te je trebalo zato podići samo tri zida.

Pošto smo iskopali zemlju za temelj i sazidali osnovu, počeli smo da dižemo zidove. Bojao sam se prozora i najviše bih volio da se mogla sazidati kuća bez prozora. Ali Petko nije rekao:

- Onda sasvim mrak. Ništa ne vidjeti.

Više sam se brinuo kako ću da odbijem napad divljaka ako navale na kuću. Do svjetlosti mi je bilo manje stalo. Ali Petko je imao pravo. Kuća bez prozora ne bi bila prava kuća. Ostavili smo zato male otvore: to su bili i prozori i puškarnice, za slučaj potrebe. Da se ne bi opeke srušile, uvrh prozora stavljali smo poprečnu ^edi|.;ulaz u pećinu nismo napravili suviše velik<jSjtalno sam morao da mislim na to kako ću svoju kuću što bolje zaštititi od neprijatelja. Spremio sam zato odmah nekoliko velikih kamenova da njima zatvorim vrata.

Kada su zidovi bili otprilike šest stopa visoki, stavili smo grede odozgo. Gore smo podigli krov od greda, pa ga pokrili šašom. Krov se naslanjao na stijenu i spuštao se strmo ka prednjem zidu, te se kiša mogla lijepo cijediti.

Pri ovome radu vidio sam jasno koliko je jedan čovjek potreban drugome. Teško da bih sam mogao sve ovo da svršim.

Sve dosad krio sam od Petka da imam čamac. Bojao sam se da mi čamac ne ukrade i ne pobjegne na svoje ostrvo. Ali Petko se pokazao tako vjeran i dobar prijatelj da sam mislio kako je već vrijeme da ništa od njega ne krijem.

Kada ga dovedoh do onog zaliva i pokazah mu čamac, zastao je Petko pa dugo ćutao kao da o nečem razmišlja.

– Šta je? – upitao sam zabrinuto. Petko je odgovorio:

– Bijeli ljudi drukčije čamac imati. Takvi čamac dolaziti kod moj narod.

Nisam ga odmah razumio. Produžih dalje da ga pitam te tako saznadoh šta je htio reći. Slični čamci stigli su bili na obalu Petkovog zavičaja. Slutio sam da su to svakako bili čamci za spašavanje s onog napuštenog broda, odakle sam uspio da spasem jedino brodskog psa Džeka.

– Da li su bili i bijeli ljudi u čamcima? – pitao sam dalje.

– Da, čamci puni bijelih ljudi. Mi spasiti bijeli ljudi da se ne udaviti.

– Koliko je bijelih ljudi bilo u čamcu? Petko uze sedamnaest šljunaka, pa ih poreda jedan pored drugog, a onda reče:

– Ljudi.

– Gdje su sada ti bijeli ljudi?

– Oni živjeti na naše ostrvo četiri godine.

– Zar ih niste pojeli?

– Ne, oni postati naša braća. Moj narod jesti samo ljude kada uhvatiti u rat.

– Prije četiri godine ovdje se nasukao jedan brod i potonuo. Je su li bijeli ljudi sa toga broda?

– Da. Bijeli ljudi imati veliki, veliki čamac, pa čamac otići u more.

Ćutali smo neko vrijeme i gledali pučinu. Odjednom, stao je Petko da skače i igra.

– Šta se desilo? – upitao sam ga iznenađen.

– O, velika radost! Tamo vidjeti moje ostrvo, tamo živjeti moj narod!

Lice mu je blistalo, i on je skakao kao lud.

– Da li bi htio da se vratiš na svoje ostrvo?

– Da, mnogo htjeti.

– Šta bi tamo radio? Da li bi opet postao divljak i jeo ljudsko meso?

– Ne, Petko svima kazati: treba biti dobar, jesti hljeb, jesti koza, piti mlijeko, ne jesti ljudi.

– Ali oni će onda tebe ubiti.

– Ne, ne ubiti. Oni naučiti biti dobri.

– E, pa onda idi na svoje ostrvo.

– Petko ne moći plivati tako daleko.

– Ja ću ti napraviti jedan čamac.

– Ali ti ići sa Petko.

– Ako ja odem, mogu tvoji zemljaci ipak da me pojedu.

– Ne, ne, ja ne dati. Ja učiniti da tebe svi voljeti.

Ja kazati kako ti Petko spasao život. Svima kazati šta ti uraditi. Naši neprijatelji bježati kad vidjeti gospodar Robinzon. Jedan neprijatelj pasti. Drugi neprijatelj ja oboriti.

Petko je to mislio kako će pričati svojim o mojoj pomoći koju sam mu ukazao kad su neprijatelji htjeli da ga pojedu.

– Napravićemo veliki čamac – kazao sam Petku – pa ćeš se ti vratiti sam u svoj zavičaj. Ko zna da li će tebe poslušati tvoji zemljaci. Bolje je da ja ostanem, a ti da ideš. Petko nije ništa odgovorio, nego je samo tužno gledao preda se, a onda rekao:

– Zašto gospodar Robinzon ljut? Šta je Petko uraditi hrđavo? Petko slušati. Petko ne biti hrđav.

– Ja se naljutio? Naljutio se na tebe? Nisam, nisam ljut.

– Nije ljut? Zašto onda šalje Petko na ostrvo od Petko?

– Pa ti si želio tamo da ideš.

– Da, da, ja želio, ali Robinzon i Petko treba ići zajedno. Ne htjeti ići sam.

– Ali, Petko, šta bih ja radio kod vas?

– Gospodar Robinzon raditi mnogo dobro. Učiti divlji ljudi biti dobri i pametni.

– Ah, Petko, – rekao sam iskreno – ti ne znaš šta govoriš. Koga ja mogu nečem naučiti! Ja sam bijedna neznalica, nemoćan i jadan.

– Ne, ne. Ti napraviti Petko da bude dobar. Ti napraviti i moj narod da bude dobar.

– Ne, Petko. Putovaćeš bez mene. Ostavi me ovdje da i dalje živim sam, kao i dosad što sam živio. Petko zgrabi onda sjekiru koja je ležala kraj njega, pa mi je pruži. Uzeh sjekiru ne znajući šta on misli time da kaže.

– Šta hoćeš? – upitao sam ga.

– Ti ubijati Petko.

– Zašto da te ubijem?

– Zato što htjeti poslati Petko daleko. Bolje ubiti Petko nego poslati.

Kazao je to sasvim ozbiljno. U očima dobrog divljaka zablistale su suze.

Raširio sam tada ruke, stegao Petka sebi na grudi i rekao:

– Dobri, moj Petko, ostaćemo zajedno. Ti odista imaš zlatno srce.

I obojica se, kao dva dobra prijatelja, vratismo s obale kući u srdačnom razgovoru.

TREĆI BRODOLOM

Naredne mjeseci proveli smo obojica gradeći čamac. Naš posao prekide događaj koji je za budućnost bio od velikog značaja.

Jedne noći bjesnjela je opet užasna bura. Kada je svanulo, vidjeli smo olupinu jednoga broda nedaleko od ostrva.

Ovaj dio mora nije bio put za brodove, te zato nisam ni mogao biti spašen. Samo kad bjesni bura, more baci brod ovamo. A kada nemirna bura natjera nesrećni brod u ove struje i među ovo stijenje, to je, izgleda, uvijek značilo propast za sve ljude na brodu. Tako su stradali moji saputnici, tako i oni bijeli ljudi koji su sada na Petkovom ostrvu, takvu su nesreću doživjeli i ovi brodolomnici.

Mada je njihov brod još uvijek dobrim dijelom virio iz vode nedaleko od našeg ostrva, nigdje se živ čovjek nije vidio. Da li su otplovili na neku drugu stranu ili ih je progutalo more, nisam znao.

Da su se više pouzdali u svoj nasukani brod, još bi bili živi i ja bih mogao da ih spašena. Ovako, kada se more utišalo, pa kada sam sa Petkom u čamcu stigao do napuštenog broda, nisam zatekao

žive duše. Našao sam, međutim, mnogo namirnica, rublja, krzna, alata, oružja, toliko korisnih stvari da sam se, mada sam žalio tuđu nesreću, morao obradovati svojoj sreći.

Zagrlio sam Petka i uzviknuo:

– Sad ćemo živjeti mnogo bolje!

Petko nije shvatio vrijednost ovih predmeta pošto ih nikada ranije nije vidio. Tek kada mu objasnih za šta se razne stvari mogu upotrijebiti, počeo je i on da se raduje.

Izvukao sam na obalu teške sanduke, potražismo najvažnije i sredismo nađene stvari. Među ostalim spasao sam sa nasukanog broda:

Sjekire s alatom i to: dvije velike sjekire, nekoliko testera, nekoliko renda, kliješta, čekić, svrdlo, turpiju, eksere, zavrtnje;

tri sanduka s krznom;

jedan sanduk s košuljama, odijelom, cipelama, čarapama i šeširima;

jedan dogled;

četiri sanduka sa šećerom;

tri bureta s barutom;

deset pušaka i jedan pištolj;

dvije sablje;

jednu vreću s olovnin zrnima;

jedan brodski top.

Da nam ne bi pokisle ove stvari, koje nismo mogli da smjestimo u svoju kućicu, zabili smo brzo u zemlju nekoliko greda, pa odozgo razapeli jedra

jer smo i to mogli prenijeti sa broda. Učinili smo to u posljednjem času, jer je već sutradan more bilo nemirno, pa nasukani brod svuklo sa spruda i odnijelo u dubinu.

Poslije četrnaest dana mi smo pored svoje kuće dogradili naročito skrovište za sve ove stvari. Tako smo naoružali tvrđavu i obezbijedili je svim potrebnim stvarima za slučaj duže opsade. Jer ja još nisam prestao da sa strahom pomišljam na mogućnost nekog novog napada divljaka s okolnih ostrva.

– Sad mogu da dođu divljaci! – uzviknuo sam kad smo unijeli u svoju tvrđavu i posljednju pušku.

Držeći još pušku u ruci, opalio sam u vazduh. Petko od straha pade na zemlju. Ja se nasmijah i rekoh:

–Kako ti se dopada ovo oružje? Ali čekaj, sad sam samo u vazduh pucao, a sad ću da gađam.

Pojavi se u tom času jedna ptica na stijeni. Nanišanih i ptica pade.

Kada Petko to vidje, domilje četveronoške do mene, pa mi poljubi nogu.

– Ustani, dragi prijatelju, pa pucaj i ti. Moraš to da naučiš.

Ali Petko se nije nikako dao nagovoriti da uzme pušku u ruke. Kazao je gotovo pobožno:

– Gospodar Robinzon sve moći. Ja misliti Benamuki moći sve. Benamuki nemati drvo koje pucati.

Nasmijao sam se opet i kazao:

– Svi bijeli ljudi imaju drvo koje puca. Ali i ti ćeš naučiti kako se iz drveta može pucati.

Dugo sam morao da tupim zube dok je Petko pristao da opali iz puške. Kad je pukao prvi put, bacio je pušku, pa se sakrio u pećinu. Malo-pomalo, navikao se on na ovo oružje i ja sam se mogao nadati da će mi u slučaju opasnosti Petko pomoći da branimo našu tvrđavu. Bio je čak vrlo dobar strijelac; baš kao što je strijelom tačno gađao.

Kako smo sada imali alata, podigosmo izvan žive ograde pravu palisadu, snažan plot od balvana, iza kojeg se može boriti s neprijateljima. U sredini palisade napravili smo manji otvor, pa tu stavili top s ustima okrenutim ka moru. Tako smo za nekoliko mjeseci uspjeli da se vrlo dobro utvrdimo.

Sve je Petko razumijevao, samo mu je top bio vrlo zagonetna stvar. Htio sam da mu pokažem šta je to, pa sam uši zapušio ilovačom i rekao mu da to isto učini, da otvori usta i da se malo odmakne od topa. Napunio sam onda top – naučio sam to dok sam bio na brodu – pa opalio. Zemlja zadrhta kao da je grom udario.

Bez glasa pade Petko na tle. Nadao se da će nešto pući, ali ovakav pucanj nije očekivao.

– Gospodar Robinzon strašan čovjek! – kazao je on dršćući kada se opet digao na noge. Koljena su mu klecala.

– O, ne, nije Robinzon strašan, nego je strašan top – odgovorio sam ja. – Šta misliš, hoćemo li se moći sada braniti ako naiđu divljaci?

– O kada čuti grom, svi pasti na zemlja, pa onda pobjeći.

NOVA BITKA SA DIVLJACIMA

Produžili smo vrijedno posao na čamcu. Pošto smo sada imali sav alat potreban za ovakav posao, napredovali smo brzo. Poslije nekoliko nedjelja zaplovio je naš čamac sa jarbolom, jedrima i krmom.

Petko i ja odlučismo da idućeg ponedjeljka pođemo na Petkovo ostrvo.

Ali kada je Petko u ponedjeljak rano izjutra krenuo na obalu da donese namirnice u našu jedrilicu, pogledao je na pučinu i uplašio se. Bacio je sve na zemlju, dotrčao brzo, pao preda me, pa stao dajadikuje:

– Jao, jao, jao! Strašno, strašno! Gospodar Robinzon, jao, jao, jao!

– Šta se to desilo? – upitao sam ga uznemireno.

– O, tamo, tamo, jedan, dva, tri, mnogo, mnogo čamci.

– Mirno, samo mirno, Petko, – kazao sam ja. – Mi imamo tvrđavu, pa ćemo se braniti.

Hoćeš li mi pomoći?

– Da, Petko uvijek gdje gospodar Robinzon.

Uzesmo oružje, pa se popesmo na stijenu. Došlo je dvadeset i devet divljaka sa tri zarobljenika u pet čamaca. Iskricali su se opet na mjestu odakle je onda pobjegao Petko.

Kada Petko vidje divljake, kazao je:

– To ne moj narod; to neprijatelji.

Poznao je po ukrasima na glavi. Jer svaki narod na ovim ostrvima kiti se na drugi način.

Odahnuo sam kad sam čuo da to nisu Petkovi zemljaci. Mogao sam se onda nadati da će mi Petko ostati vjeran i da će zajedno sa mnom hrabro braniti našu tvrđavu.

Sidžosmo zato sa stijene, napunismo šest pušaka i pištolj i odlučismo da prvi napadnemo divljake. Kazao sam Petku da smije pucati tek onda kada ja dam naredbu za to.

Na putu do obale počeo sam da mislim smijem lija napasti divljake koji mi ništa našao nisu učinili. Ipak oni su vodili sa sobom tri zarobljenika i htjeli da ih pojedu. Morao sam smatrati svojom dužnošću da ih spriječim u tome nedjelu.

Kada smo stigli do ivice šume, pope se Petko na jedno drvo da osmotri akolinu. Brzo siđe i ispriča:

– Neprijatelji sjesti oko vatre i jesti. Jedan zarobljenik ležati vezan za zemlja. I njega odmah jesti.

– Je li taj zarobljenik neko od tvojih zemljaka? – upitao sam Petka.

– Ne – odgovori moj divlji prijatelj. – To bijeli čovjek. Jedan od ljudi koji nama došli u čamac.

Uzbudih se veoma kada saznadoh da je tako blizu jedan živ Evropljanin, u tolikoj smrtnoj opasnosti.

– Mislio sam da vi ne jedete bijele ljude.

– Mi ne jesti, ali neprijatelji jesti.

Nema sumnje, došlo je ovih dana opet do bitke između Petkovih zemljaka i nekog drugog plemena, pa su u borbi divljaci uhvatili i ovog bijelog čovjeka.

– Požurimo se – rekao sam Petku.

Krenusmo dalje kroz šumu i popesmo se na jedno brdo, obraslo zelenilom, koje nam je davalo dobar zaklon. Odatle smo mogli vrlo dobro vidjeti sve šta se događa. Nismo dugo čekali a primijetismo kako dva divljaka prilaze zarobljeniku da ga odvuku i ubiju.

Kada to vidjeh, rekoh Petku:

– Radi sve što vidiš da ja radim. Nanišanih u vazduh iznad mora. Petko uradi isto.

– Jesi li gotov? – upitah tiho.

– Da.

– Pali! – naredih tada.

Dva pucnja odjeknuše ostrvom.

Divljaci, urlajući, pojuriše svojim čamcima.

Nas dvojica potrčasmu niz brdo da oslobodimo zarobljenika. Kad divljaci to vidješe, nadadoše viku, pa se vratiše.

Trebalo je sada raditi brzo.

– Pali – naredio sam drugi put.

Opet grunuše dva gromka pucnja, a dva divljaka padoše na zemlju. Ostali, u najvećoj zabuni, odjuriše do obale.

– Petko, pođi za mnom! – viknuh, pa pritrčali što sam brže mogao vezanoj žrtvi krvoločnih divljaka.

Rasjekoh jednim mahom konopce koji su vezivali nesrećnog čovjeka i pružih mu bocu s vodom.

– Jeste li vi Englez? – upitao sam nepoznatog.

– Španac – odgovori oslovljeni na engleskom. Dodah mu pištolj u jednu ruku, a sablju u drugu i rekoh:

– Ako imate dovoljno snage, pomozite nam u borbi protiv divljaka.

Španac uze oružje, skoči i jurnu kao bijesan na divljake. Oni su se dotle povratili od prvoga straha, pa poletješe opet na moje saveznike i mene.

– Naprijed! – uzviknuo sam. – Moramo se boriti na život i smrt.

Dotle je Španac ranio tri divljaka: dvojicu je pogodio iz pištolja, a jednoga oborio sabljom. Petko i ja opalili smo u isto vrijeme na divljake. Padoše obojica koje smo uzeli na nišan.

Ostali pobjgoše na obalu i poskakaše u čamce što su brže mogli.

Vidjesmo lijepo da su otplovili samo četiri čamca svaki sa pet divljaka. Peti čamac ostao je na obali.

Pitrčah tome čamcu, koji je na pijesku ležao napušten. Nađoh tu jednog starog divljaka, čije su i noge i ruke bile vezane. Izgledao je polumrtav od straha. Nije mogao da se podigne, te nije ni znao šta se događa. Slušao je samo neku pucnjavu, koja

je ličila na gromove, mada je nebo bilo vedro. Brzo rasijekoh konopce, koji su vezivali ovoga nesrećnika, te mu pružih vode da pije. Divljak popi jedan gutljaj i onda sjede. Drhtao je od straha, jer je vjerovao da će sada biti ubijen.

Pošto nisam mogao da se sporazumijem s ovim starim divljakom, dozvah Petka i rekoh mu:

– Kaži ovom čovjeku da mu se ništa hrdavo neće desiti.

Kada Petko vidje zarobljenika, kliknu radosno, pa pade starcu oko vrata i poče da ga ljubi.

– Šta se desilo? – upitao sam iznenađen. – Ko je ovaj čovjek?

Ali Petko nije čuo šta ga pitam. Smijao se, vikao i igrao u čamcu, kršio ruke, pljeskao se po licu. Ponašao se kao da je poludio.

Morao sam deset puta da pitani dok sam saznao da je ovaj divljak otac moga Petka.

– Daj svome ocu parče hljeba – rekao sam.

– O, hrđav čovjek! Ja sve sam pojeo!

Izvadio sam iz svoje torbe parče hljeba, pa mu dao. Odjurio je onda Petko kući i donio vode u krčagu, suhog mesa i još dva hljeba. Stavio je sve to pred svoga oca, pa počeo da priča.

Nisam razumijevao jezik Karibljana ali sam slutio da Petko pripovijeda o svome čudesnom spasenju i o životu na mome ostrvu.

Ostavio sam njih dvojicu da se narazgovaraju poslije dugog rastanka i prišao Špancu, koji je sjedio u sjenci jednog drveta.

– Možete li da idete pješice četvrt časa? – upitao sam ga.

– Ne mogu više! – odgovorio je on tiho. Iznenadnih se, jer se Španac do maločas hrabro borio.

Da nije ranjen? Upitao sam ga šta mu je.

– Tako sam umoran. Ni koraka ne mogu dalje.

Razumio sam njegovu iscrpljenost. Prije nekoliko časaka mislio je da su ovo njegovi posljednji trenuci, a malo poslije morao da se bori svom snagom, jer je u pitanju bio spas života.

– Petko, – zovnuo sam presrećnog divljaka, koji je još uvijek razgovarao sa svojim ocem. –Moramo ovog bijelog čovjeka da prenesemo u svoje utvrđenje. Ne može sam da ide.

Petko dotrča, uze Španca na leđa i sam ga odnese kući. Poslije pola časa stigao je opet na obalu, bacio svoga oca na leđa, pa i njega odnio u naše utvrđenje. Kada se vratio, naredio sam mu da sahrani sve divljake koji su pali u borbi.

To veče svi smo, srećni i spokojni, sjedili u dvorištu moje kuće. Španac se već oporavio.

Ovaj danje bio za mene praznik. Spremio sam zato bogatu gozbu. Petko i ja zaklali smo jednu kozu, pa najbolje dijelove skuhalo u tri lonca, dodali smo tome jedan ćup kozjeg mlijeka.

Španac i Petkov otac, koga sam nazvao Četvrtko bili su zadivljeni kada su vidjeli naš lijepi stan. Oni su vjerovali da je ostrvo potpuno pusto.

Petko mi je služio kaojbumač, te sam mogao da razgovaram sa starim Četvrtkom. JJpitao sam Četvrtka da li će se divljaci vratiti. Četvrtko nije vjerovao u to:

– Otac kaže – prevodio mi je Petko – neprijatelji ne smjeti vratiti se. Vikali su kad bježali: na ostrvu zli dusi koji prave munje i grom.

To su naše puške i pištolj utjerali strah u kosti ljudožderima.

Poslije večere pričao mi je Španac kako je nastradao njihov brod:

– Vozili smo krzno i srebro. Kada smo stigli blizu Karipskog ostrvlja, podigla se strašna nepogoda. Pucali smo iz topa. Vidjeli smo tada iznenada neku vatru koja kao daje gorjela na ovom ostrvu. To nam je dalo hrabrosti. Pokušali smo da u ovom pravcu plovimo, ali je bura

bila velika. Talasi su nas najzad bacili na stijenje i brod je počeo da tone. Šesnaest mojih drugova i ja spasli smo se u čamcu na obali jednog od Karipskih ostrva. Znali smo da ovdje žive ljudožderi i očekivali smo strašnu smrt. Sutra izjutra naiđoše divljaci, pa kada nas vidješe na obali, stadoše da se savjetuju. Priđoše nam tada, naoružani kopljima i strijelama, zarobiše nas i odvedoše u unutrašnjost ostrva. Tu su nam dali da jedemo, ali njihova jela nismo mogli podnositi. Svi zarobljenici jedva čekaju dan kada će biti spašeni ropstva. Da M će ga ikad dočekati? Moji drugovi nemaju oružja, nemaju ni odijela i zavise od milosti ovih divljaka. Prinuđeni su

da se bore na njihovoj strani. Mada nas naši domaćini čuvaju i neće, izgleda, da pojedu, mi smo ipak u stalnoj opasnosti od neprijatelja. Borbe se ponavljaju svaki čas. U tom ratu dvaju plemena svi ćemo redom izginuti ili biti pojedeni kad padnemo u neprijateljsko ropstvo. Prije nekoliko dana došlo je opet do bitke između ova dva susjedna plemena. Uхватili su Četvrtka i mene. I on i ja bijedno bismo prošli da nas niste vi oslobodili.

– Je li koji od bijelih ljudi već poginuo u tim bitkama ili bio zarobljen? – upitao sam Španca.

– Ne, ja sam prvi bio te sreće.

– Mogu li se ostali bijeli ljudi osloboditi? Dovedi bismo ih onda ovamo. Španac mi odgovori:

– Silom bi išlo teško. Ali milom moglo bi se možda nešto učiniti. Trebalo bi pregovarati sa divljacima. Da im vratimo, recimo, starog Četvrtka, pa da ih zamolimo da nam oni dadu šesnaest bijelih ljudi. Ali, meni se čini, trebalo bi da još malo pričekamo i da više zemlje obradimo na ovom ostrvu. Jer, kao što vidim, ova dva polja koja ste obradili jedva mogu dati hrane za četvoricu. Za dvadesetoricu bi bilo malo.

Rekoh Špancu da je u pravu.

Već iduće nedjelje počeli smo da krčimo novu zemlju i da sadimo kukuruz. Povećali smo i broj svojih koza hvatajući nove.

Nije prošlo mnogo mjeseci, a mi smo već bili u stanju da hranimo i onih šesnaest brodolomnika.

Odlučismo zato da Španac sa Četvrtkom krene svojim divljacima natrag i da povede pregovore o izmjeni zarobljenika.

Riješili smo to jedno več, a već sutra izjutra natovarili smo u onaj zarobljeni čamac životne namirnice i oružje. Stari Četvrtko i Španac uđoše u čamac, pa krenuše poslije srdačnog oproštaja. Petko je gorko plakao što mora da se odvoji od oca. Ali, mada sam mu ja predlagao da i on pođe, nije htio da mene ostavi samog.

ZAGONETNI BROD

Prošla je već nedjelja^ dana, i ja sam svakoga dana očekivao povratak Španca i njegovih

drugova.

Tada se dogodi nešto sasvim neočekivano.

Jednog jutra, ja sam još spavao, uletje Petko u pećinu vičući iz glasa:

– Gospodar Robinzon, oni ovdje!

Skočih brzo sa postelje, pa se popoh na stijenu. Na pučini se vidjela jedna tamna tačka, ali ne iz pravca iz kojeg smo očekivali Špance. Uzeo sam dogled i jasno vidio mali brod koji se uputio prema našem ostrvu.

– To nisu zarobljeni bijeli ljudi – kazao sam Petku.

Poslije nekog vremena stiže brod blizu ostrva i baci kotvu. Vidio sam da nosi englesku zastavu. Šta je ovdje tražio engleski brod? Obradovao sam se da ću se njime vratiti kući, ali sam se bojao da se ne krije neka zamka. Da nisu gusari? Trgovački brod ne bi lutao oko ostrva na kojima žive ljudožderi. Da ruje bura dognala brod u ove vode, pa mornari sada traže hranu i vodu za piće? AH posljednjih dana nije bilo bure. Nisam umio da riješim tešku zagonetku.

Odlučih zato da budem obazriv i da se zasad ne javljam iz zaklona. Sa svoje stijene posmatrao sam šta će dalje biti. U jednom čamcu stiže na obalu jedanaest ljudi. Osmorica su bili naoružani, a ostala trojica, izgleda pod njihovom stražom. Kada uzeh dogled, vidjeh zaista da su ona trojica vezana. Jedan od njih podigao je ruke kao da moli za milost.

Petko je, i bez durbina, razaznao da su ovi ljudi vezani.

– Gospodar Robinzon, – rekao je on – gledaj, engleski ljudi pojesti zarobljenike kao divlji ljudi.

– O, neće ih pojesti – odgovorio sam Petku.

– Da, da, jesti ljude, gospodar Robinzon vidjeti.

– Neće ih pojesti, – kazao sam ponovo – ali bojim se da će ih ubiti.

Vidio sam malo zatim kako jedan od naoružanih ljudi sabljom tuče jednoga od onih koji su bili vezani. Da li su to ipak gusari koji su oteli neki brod i zarobili posadu? U svakom slučaju, preda mnom se odigravao neki zločin.

Naoružani ljudi ostaviše tri zarobljenika na ivici šume, pa pokušашe da ponova vrata čamac u more. Bila je oseka te se njihov teški čamac već našao daleko na pijesku. Nisu mogli zbog toga da krenu natrag.

Razumio sam sada otprilike šta se događa. Ovi ljudi s oružjem htgeli su, nema sumnje, da ove vezane ostave na pustom ostrvu.

– Petko, hodi. Moramo pomoći zarobljenicima.

Vratismo se kući, pa se obukosmo u odijela od crne jareće kože, u kojima smo izgledali najstrašnije. Uzesmo pištolj, sablje i puške, pa krenusmo na obalu.

Kad smo stigli blizu vezanih ljudi, viknuo sam:

– Šta ste vi, ljudi?

Zarobljenici se uplašiše i htjedoše da bježe. Ja im rekoh:

– Ne plašite se mene. Ja vam mogu samo pomoći. Vidio sam da ste se iskricali i da je jedan od vas sabljom tučen.

Vežani ljudi priđoše tada s povjerenjem. Ja im priđoh takođe, pa nožem rasijekoh konopce i rekoħ:

– Pričajte mi brzo šta se to desilo. Ko ste vi, a ko su oni drugi tamo na obali?

Jedan od ove trojice ispriča mi ovo:

– Ja sam kapetan onoga broda. Za vrijeme plovidbe našlo se nekoliko mornara koji su podgovorili ostale da mi otmu brod. Htjeli su prvo da me ubiju, ali su onda odlučili da mene i ova dva čovjeka – jedan je moj krmar a drugi je moj putnik – ostave na ovom ostrvu. Vjerovali su da je ostrvo pusto. I ja sam mislio da ovdje nema žive duše ili, ako ima, da su to ljudožderi. Nadali smo se goroj smrti nego što bi bila da su nas odmah ubili. Ali sada vidim da ovdje, srećom, živi naš spasilac.

– Gdje su vaši neprijatelji? – upitao sam kapetana.

– Eno, tamo leže i spavaju – odgovorio mi je kapetan i pokazao žbunje blizu obale. – Očekuju plimu.

– Imaju li vatrenog oružja pri sebi? – pitao sam dalje.

– Imaju tri puške.

– Lijepo! – kazao sam ja. – Za nas bi bilo lahko da ih poubijamo na spavanju. Ali ja to neću, a ne želim ni da krv prolivam. Zar ih ne bismo mogli zarobiti ?

– To bi zaista bilo mnogo bolje – kazao je i kapetan. – Kada vide da su zarobljeni, moliće za milost, pa će se vratiti da vrše svoju dužnost.

Pobojao sam se da nas buntovnici ne čuju pošto smo bili blizu njih, pa predložili kapetanu:

– Uđimo dublje u šumu. Tu ćemo moći da nesmetano razgovaramo.

Kapetan me posluša, pa zajedno s njim, njegovim krmarem i putnikom odosmo malo dalje, sjedosmo na jedno oboreno stablo i održasmo tu pravi ratni savjet.

– Slušajte me, gospodo, – kazao sam ja. – Kada se ja s mojim prijateljem izlažem opasnosti vas radi, moram prvo da vas upitam da li ste spremni da ispunite uslove koje ću ja vama postaviti. Obecavam unaprijed da ti uslovi neće biti teški...

Pristajemo, ma šta vi tražili.,,

– Čujte prvo kakvi su moji uslovi. Prvo: da me priznate za svoga zapovjednika i da na ovome

ostrvu ne preduzimate ništa protiv moje volje. Drugo: da mene, moga prijatelja i njegovog starog oca besplatno odvedete u Englesku. Treće: da sedamnaest Španaca, koji će za nekoliko dana stići ovamo, isto tako besplatno odvedete u njihovu otadžbinu.

– Svakog brodolomnika odvezao bih ja drage volje. Vama sam mnogo više dužan. Vi ste mi spasili život.

Tako je govorio kapetan, a i druga dvojica obećaše da će u svemu ispuniti moje uslove. Rukovasmo se u znak pristanka. Dadoh tada svoj trojici puške i rekoħ:

– Pokušaćemo, ako ikako može, da ne proliva–mo krv. Biće pametnije ako se krišom dočepamo broda i oružja. A onda ćemo lahko pohvatati sve mornare koji su htjeli da vas ovdje ostave.

Kapetan se složi s ovim prijedlogom.

Sve je išlo kako se samo poželjeti može. Stigosmo lako čamcem do pustog broda. Tu razbismo krmu, ubacismo oružje u čamac, donesmo na obalu i sakrismo u šumu.

Uхватili smo onda tri mornara koji su spavali na ivici šume. Vezali smo ih. Zaprijetili smo im puškama te nisu vikali. Za svaki slučaj zapušili smo im usta krpama.

Potražismo onda ostalu petoricu. Odjednom vidjeh da oni idu pored obale. Probudili su se, znači, prije nego sto smo mi stigli da svršimo sav prethodni posao.

Jurnuh odmah s drugovima na njih vjerujući da će se oni uplašiti i položiti oružje. Bilo nas je pet na jednoj, pet na drugoj strani. Mornari se ne uplašiše, nego potrgoše sablje i pojuriše na mene i moje. Opališe tada tri puške i tri mornara padoše. Kada druga dvojica vidješe da su izgubljeni, baciše se na zemlju, pa stadoše proklinjati za milost. Izdadoh naredbu da se vežu i odvedu u naše utvrđenje. Petko ih veza i odvede.

Malo zatim sjedio sam već kod kuće sa tri spašena čovjeka. Kapetan se veoma čudio mojoj udobnoj kući i uređenju. Još veće je njegovo čuđenje bilo kada mu ispričah kako sam dospio na ovo ostrvo i kako sam sve isprva sam, a docnije uz pomoć Petkovu, uspio da sagradim i uredim.

Predveče odoh onoj dvojici vezanih, pa ih upitah.

– Vi ste htjeli da svoga kapetana, krmara i jednog putnika, ni krive ni dužne, samo zato da biste se dočepali tuđeg broda, ostavite na pustom ostrvu, da tu umru od gladi ili da ih tu pojedu ljudožderi. Zaslužili ste za to smrt. Ali ako mi obećate da ćete vršiti svoju dužnost, oslobodićemo vas i bićete opet mornari na brodu svoga kapetana.

Jedan od vezanih reče:

– Mi nismo bili vođe pobune. Nas je Atkins natjerao da mu se pridružimo. Rekao je, ako nećemo s njim, mi ćemo s ribama. Zaprijetio je da će nas vezati i baciti u more. Preko srca, morali smo da ga pomažemo, a sad ispaštamo tuđ grijeh.

– Ne znam da li ste tako nevini kao što kažete – rekao sam ovoj dvojici. – Ali slušajte šta ću vam reći. Ako protiv nas samo prstom maknete, ubiću vas bez milosti.

Vezani mornari obećaše da će biti vjerni svome kapetanu i meni. Kada ih odvezasmo, pružiše ruke dajući časnu riječ.

Otišao sam natrag kapetanu i rekao staje bilo. Kapetan mi ponova potvrdi da su ovo bila njegova dva najbolja čovjeka i da svakako govore istinu. Nisu imali kud i samo su zato bili na Atkinsovoj strani.

– Ko je Atkins? Gdje je taj čovjek? – upitao sam kapetana.

– Atkins je jedan od mornara koji je danas poginuo na obali, jedan od one trojice – odgovorio je kapetan.

Kada sam doveo kapetanu dva oslobođena mornara, ja ih pozvah da jedu. Mnogo su se obradovali i zahvaljivali mi što sam ih spasao iz strašnog položaja u koji su zapali tuđom krivicom.

Dok smo večerali, kazao je Petko iznenada:

– Još tri zarobljenici u šuma.

Sada se sjetih one trojice koje smo prve vezali.

– Da li i njih da dovedem ovamo! – upitah kapetana.

– Molim vas, gospodine Robinzone, – kazao je kapetan – da s tim ljudima budete vrlo obazrivi. To su prijatelji Atkinsovi kojima ne smijem vjerovati.

– Ostavićemo ih onda vezane – rekao sam. – Ali ne možemo dopustiti da umru od gladi. Petko, otiđi do njih, pa im odnesi vode i hljeba.

– O, da, ja već ići! – rekao je Petko, pa uzeo krčag s vodom i dva hljeba i krenuo u šumu.

Poslije četvrt časa vratio se i kazao vrteći glavom:

– To hrđavi bijeli ljudi. Oni psovali i pljuvali na Petko.

– Možda će sutra biti već pitomiji – kazao sam. Od šaše sam spremio postelje za svoje goste i uskoro se čulo samo ravnomjerno disanje ljudi koji spavaju.

POSLJEDNJI DANI NA OSTRVU

Spremali smo se sada za povratak kući. Svi smo se na ostrvu radovali, samo je Petko bio žalostan. Satima je sjedio on na visokoj stijeni i gledao na more. Nadao se da će se njegov otac uskoro pojaviti. Ali svako veće silazio je sa stijene suznih očiju i govorio:

– O, gospodar Robinzon, oni ne dolaziti. A ja sam ga uvijek tješio govoreći:

– Čekaćemo dotle dok oni ne stignu.

Ali naš kapetan se žurio. Nosio je robu za koju su trgovci uzeli novac na zajam i plaćali kamate. Svaki dan značio je gubitak. Osim toga, kada sam ja postavljao uslove, rekao sam da će za nekoliko dana stići sedamnaest Španaca. Već je prošla nedjelja, a oni se nisu pojavljivali. Bilo je moguće da se uopšte ne vrate. Divljaci možda nisu pristali na ovu trampu. Malo im je bio jedan Četvrtke za sedamnaest bijelih ljudi. Ili su možda zadržali i svoga Četvrtka i bijele zarobljenike.

Nagovorio sam ipak kapetana da još tri dana čekamo.

Ali prodoše i ta tri dana, a još se nije pojavljivao čamac koji smo očekivali. I meni se putovalo, jer sam svakim danom sve više čeznuo za kućom.

U snovima sam već vidio roditeljsku kuću, poznate ulice rodnoga grada, prijatelje i rođake. Sve sam ih sanjao onakve kakvi su nekada bili. Moji prijatelji su još bili dječaci u tim snovima. A kad bih se probudio, svakog jutra je sve jača bila želja da zaista vidim svoje mile i drage, da čujem kako su i da ih zagrlim.

Spremili smo se za put. Natovarili smo na brod sve što smo mogli odnijeti iz tvrđave. Moja kuća nije bila više udobna kao nekada. Stanovali smo zato na lađi.

Poveo sam i psa Džeka i svoga papagaja.

Petko je primijetio da sam svakog dana nemirniji i razumio moju borbu. Rekao mi je zato:

– Gospodar Robinzon, ne čekati. Ko zna da li oni doći natrag.

– Ali, Petko, – odgovorio sam ja svom vjernom prijatelju – ne možeš ti sam ostati na ostrvu.

On se još više borio u duši. Htio je da ostane kraj mene, a nije htio ni svoga oca da napusti. Ali kako je bilo moguće i jedno i drugo?

Petko je bio dobar čovjek. I po ovome sam mogao vidjeti. Mislio je stalno na svoga starog oca. Morao sam da se postidim zbog ovoga divljaka. Jer šta sam ja uradio? Ja sam lahka srca ostavio roditeljski dom misleći samo na svoje zadovoljstvo. O svome ocu i svojoj majci ništa se nisam brinuo.

Razmišljao sam zato kako bih Petku mogao pomoći. Pade mi najzad na pamet spasonosna misao i rekoh:

– Ovako možemo uraditi, Petko. Ako hoćeš da ostaneš kraj mene/ a ni svoga oca da ne napustiš, odvešćemo se prvo do tvog ostrva, ti ćeš uzeti sta-

roga Četvrtka na brod, pa ćemo onda svi zajedno krenuti u Englesku.

Petko stade plakati kao malo dijete, ali to su bile suze radosnice.

– O, gospodar Robinzon, dobar, gospodar Robinzon dobar – vikao je on neprekidno.

Otišao sam kapetanu pa mu kazao ovako:

– Ne mogu više tražiti od vas da čekate mene radi. Ali ne mogu ni sirotog Petka da ostavim samog na ostrvu. Bilo bi najbolje možda da odemo do Petkovog zavičaja, pa da se tamo raspitamo šta je bilo sa zarobljenicima. Starog Četvrtka možemo povesti ako Petko neće da ostane sa svojimima.

Kapetan se složi, te zato odlučismo da krenemo sutra. Krmu, koju smo bili razbili plašeći se da buntovnici ne pobjegnu s ostrva i odvedu brod, opravili smo davno, jedra su bila sva na svome mjestu, moglo se krenuti svakog časa.

Ono jutro kada je trebalo poći naredih Petku da dovede preda me tri zarobljena mornara. Došli su mrgodni i šutljivi.

– Ako obećate – rekao sam im – da ćete vršiti svoju dužnost kako treba, povešćemo vas u Evropu.

Sva trojica su viknula:

– Ne tražimo mi tvoju milost. Daj nam oružje. Samo tako možemo razgovarati.

– Nećete, dakle, da se pokorite?

– Nipošto! Samo preko tvoga mrtvog tijela vodi nas put u Evropu!

– Je li to vaša posljednja riječ? – upitao sam još jednom.

– Da, posljednja.

Stadoh se dogovarati sa kapetanom šta da radimo.

Kada se dogovorismo, priđoh opet zarobljenicima, pa im rekoh:

– Kada ste tako tvrdoglavi, ne ostaje nam ništa drugo nego da vas same ostavimo na ovom ostrvu. Predaću vam svoju kuću, svoja polja i koze. Kada sam ja stigao ovamo, svega toga nije bilo. Vi ćete ipak imati bolju sudbinu. Možete ovdje početi novi, bolji život. Nadam se da ćete vremenom postati dobri ljudi.

Rasjokoh onda konopce koji su ih stezali, pa ih pustih na slobodu. Petko, kapetan i krmar držali su puške na gotovs. Oslobođeni mornari ne smjedoše da nas napadnu, nego psujući odjuriše u šumu.

Vratismo se na brod i digosmo odmah kotvu.

Tek što smo krenuli, a jedan mornar viknu:

– Čamac na vidiku!

Bio je to Španac sa svojim zemljacima. Petko je stajao na palubi i zabrinuto gledao u pravcu čamca.

Kad čamac najzad stiže, Petko stade da plače i sruši se na pod.

– Gdje je Četvrtko? – upitao sam Španca. – Je li ostao na svome ostrvu?

– Ostao je, ali sahranjen. Umro je prije nekoliko dana.

Okretoh se da sakrijem svoje suze. Petko se grčio plačući, te ga odnesoše u jednu kabinu. Malo poslije odoh do njega, pa mu rekoh:

– Tješi se, Petko, tvoj otac je mirno umro i poslao ti pozdrav i blagoslov. Ako hoćeš natrag svojoj kući, kaži pa ćemo te odvesti. Ja sam se već dogovorio s kapetanom...

Petko me uhvati za ruku i prekide govoreći:

– Kad moj otac nije živ. Petko nema nikoga. Petko ide sa gospodar Robinzon. Gospodar Robin–zon njegov otac.

– Dobro, Petko. Pođi sa mnom u Englesku. Obećavam ti da ću se brinuti o tebi.

Obradovao se Petko i opet mi poljubi ruku.

– Ti tako dobar kao moj otac. Ja uvijek ostati kod gospodar Robinzon. Uvijek, uvijek.

Povoljan vjetar brzo je potjerao brod.

Držeći se za ruke, stajali smo Petko i ja na palubi, pa gledali svoje staro ostrvo. Nismo govorili, ali smo mislili zajedno o lijepom vremenu koje smo na ostrvu proveli. Gledali smo sada sa broda poznate predjele. Ovdje je bila obala i stijenje na koje sam se spasao poslije brodoloma, na onom velikom drvetu proveo sam prvu noć, tamo sam opet našao prva kornjačina jaja, onde je vještačka šuma, a iza nje kuća...

Pred podne vidjela se na vidiku još samo jedna uska traka. To je bilo naše ostrvo. Poslije podne i toga potpuno nestade. Vidjeli smo sada samo nebo i vodu.

Uzdahnuo sam duboko i rekao:

– Hodi, Petko, nećemo više biti tužni. Počinje sada nov život, ali ćemo i u mome rodnom gradu biti isto onako vrijedni kao što smo bili na ovom ostrvu.

Napustismo palubu pa pođosmo u trpezariju broda da ručamo.

POSLIJE TOLIKO MUKA

Brod je 19. septembra 1672, osamnaeste godine moga boravka na ostrvu, krenuo na put. Putovali smo srećno i 20. juna 1673. stigismo u pristanište moga rodnog grada.

Petko je široko razrogačio oči kada je vidio mnogobrojne brodove u pristaništu, velike kuće i ulice pune svijeta.

Menije srce kucalo da iskoči kada sam krenuo poznatim ulicama koje sam toliko godina viđao u snu. Jedva sam čekao da vidim svoje roditelje i da ih zamolim za oprostaj što sam im nanio toliko bola.

Bio sam već blizu roditeljske kuće kada odjednom zastadoh. Znao sam da velika radost, ako dođe iznenada, može čovjeka i da ubije. Nisam htio zato da idem pravo kući, nego potražih prvo jednog prijatelja iz mladosti da ga zamolim da on pripremi moje roditelje i obazrivo im javi za moj dolazak.

Ušao sam u kuću svoga školskog druga.

Koliko sam puta dolazio ovamo da pozovem druga da idemo u školu i, još češće, da iz škole bježimo u pristanište. On me obično iznevjeravao u bježanju iz škole, jer je bio bolji đak od mene.

Kada sam se našao oči u oči sa svojim drugom, on me ne pozna. A koliko smo puta nekada sjedili zajedno na pristaništu i razgovarali o dalekim zemljama! Gledao me je neko vrijeme, a onda upitao:

– S kim imam čast?

– Zar me više ne poznaješ?

On me još gledao pažljivo, ali je najzad rekao:

– Ne. Ne mogu da se sjetim.

Kada sam rekao ko sam, moj dobri drug obradova se iskreno ovom neočekivanom i ponovnom viđenju. Stao je da me pita šta je dosad bilo sa mnom, zašto se nisam javljao i kako sam stigao.

– Sve ću ti ispričati, – rekao sam ja – ali kaži mi samo šta je s mojim roditeljima.

– Tvoj će se otac veoma radovati. On je već star, ali je u dobrom zdravlju. Baš sam juče s njim razgovarao.

– Ništa mi o majci ne govoriš – kazao sam zabrinuto.

Prijatelj mi odgovori okolišno:

– Ako želiš, pripremiću tvoga oca...

– Kaži mi šta je s mojom majkom! – uzviknuo sam uplašen.

– Ona je umrla prije pet godina – odgovorio je moj prijatelj ozbiljnim glasom.

– Umrla! – uzviknuo sam očajno. – Ne mogu više s njom da govorim, ne mogu da je molim da mi oprostí što sam je ožalostio, što sam pobjegao! O, jadna majka moja...

Petko tada položi svoje ruke meni na rame i reče:

– Ne biti tužan, gospodar Robinzon. Petkov otac mrtav i Petkova majka. Robinzon ima otac, Petko ima samo gospodar Robinzon.

Obrisao sam suze i kazao:

– Imaš pravo, Petko. Ostao mi je još otac, a ostao i još jedan vjoran prijatelj.

Poslasmó onda jednog dečka mome ocu da javi kako je iz Amerike došao jedan čovjek koji je vidio njegovog sina, pa hoće da mu priča šta je s njim.

Dečko se vrati i reče da g. Robinzon moli da Amerikanac odmah dođe, jer jedva čeka da čuje staje s njegovim sinom.

Vratismo dečka još jednom da odnese vijest kako Amerikanac kaže da Robinzon stiže prvim brodom.

Otac tada poruči da njegov sin dođe čim stigne, jer ga on nestrpljivo očekuje.

Otišao sam onda sam. Kuća je izgledala isto onako kao prije dvadeset i jedne godine. Otvorio sam vrata i ušao tiho.

Otac je sjedio za pisaćim stolom i kroz prozor gledao na pristanište.

– Oče! – uzviknuo sam ja i dohvatio njegovu ruku.

Otac je zadrhtao i rekao:

– Najzad si došao! Dvadeset i jednu godinu čekao sam da se vratiš. Ali kad si tu, neću ti ništa prebacivati. . .

On me privuče na grudi i poljubi u čelo.

Vijest o mome povratku kući brzo se pronijela kroz cio grad. Došli su mnogi rođaci, prijatelji i poznanici da me vide. Svi su me saletjeli mnogobrojnim pitanjima šta je sa mnom bilo. Rekao je tada moj otac.

– Večeras svi ćemo se skupiti, pa će nam lijepo moj jedinac ispričati sve kako je bilo.

Uveče skupili su se mnogi ljudi u našoj kući. Sjeli su oko jednog velikog stola, a ja sam do duboke noći pričao svoje doživljaje na ostrvu. Kada sam stigao do prvog susreta sa Petkom, uzeo sam ruku svoga već sasvim pitomog divljaka pa rekao:

– Oče, ovo je moj vjerni prijatelj. Ja te molim postupaj s njim kao sa sinom, jer on tvoju ljubav više zaslužuje nego ja.

Otac pruži Petku svoju ruku radosno i reče:

– Hvala'ti što si se mome dragom sinu našao u nevolji. I ti ćeš biti moje dijete kao on.

*

Preuzeo sam poslije očevu radnju, naučio Petka da piše i računa, pa zajedno radimo.

Petka sva djeca zovu Crni Čika. Vole ga djeca jer on njima pravi lukove i strijele, nožem reže male čamce i druge lijepe stvari. Dobro se osjeća u Engleskoj, samo zimi sjedi kraj peći i niko ga ne može nagovoriti da iziđe na ulicu.

Nas dvojica često razgovaramo o životu na ostrvu. Naumili smo da se jedanput vratimo i vidimo kako sada izgleda naše ostrvo. Srećni smo i zadovoljni.

BILJEŠKA O PISCU

Danijel Defo (Daniel Defoe) je engleski pisac, rođen u Londonu 1659. ili 1661. godine. (Godina njegovog rođenja nije tačno utvrđena. Živio je i rastao u porodici koja se bavila mesarskim poslovima. Sam Defo bio je čarapar, novinar, pa pisac. Za svoje vrijeme mnogo je

putovao. Obišao je mnoge evropske zemlje. Inače, Defoa smatraju i začetnikom engleskog romana. Živio je nemiran život, sa promjenjivom srećom. Dio svog života proveo je i u izgnanstvu i u tamnici.

Danijel Defo je autor više knjiga, ali je sve njih zasjenio roman "Robinzon Kruso", koji mu je donio književnu slavu i popularnost širom svijeta. Od ostalih poznata su mu i ova djela: "Kapetan Singleton" (knjiga o gusarima), "Uspomene jednog kavalira" (roman sa ratnom tematikom), "Dnevnik iz godine kuge, 1722." (tobožnja sjećanja očevidaca na veliku kugu u Londonu 1665. i 1666. godine). Autor "Robinzona Krusoa" umro je u velikoj bijedi, 1731. godine.

M. M.